

อายุแร กสมรสและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเอกสารและผลการวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับอายุแร กสมรสของประชากรในประเทศต่าง ๆ และประเทศไทย พบว่ามีปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญต่ออายุแร กสมรสของประชากร ซึ่งแต่ละปัจจัยมีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละประเทศ สำหรับสังคมไทย เมื่อพิจารณาตามเขตที่อยู่อาศัยคือ เขต เมืองและ เขตชนบทแล้วจะพบว่าสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเขตเมืองและเขตชนบทมีความแตกต่างกันมาก จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่า ความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจและสังคมจะยังผลให้อายุแร กสมรสของคนในเขตเมืองและเขตชนบทแตกต่างกันหรือไม่ เพียงใด ในบทนี้จึงจะนำเอาปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับอายุแร กสมรสมาศึกษาเปรียบเทียบตามเขตที่อยู่อาศัย โดยจะแยกศึกษาแต่ละปัจจัยตามลำดับดังนี้

ก. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

๑. ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจจะมีส่วนในการ กำหนดอายุแร กสมรส การที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีหรือยากจนนั้น อาจเป็นผลให้คนสมรสเร็วหรือช้าได้ ในกรณีที่มีฐานะดีอาจสมรสเร็ว เนื่องจากมีฐานะดีพอที่จะสมรสได้ หรืออาจจะสมรสช้าเนื่องจากต้องใช้เวลาไปในการศึกษาและสร้างฐานะของตนเองให้ดีและมั่นคงก่อนจะสมรส จึงทำให้ต้องเลื่อนเวลาการสมรสออกไป ส่วนกรณีของผู้ที่มีฐานะยากจนแต่สมรสเร็ว นั้นอาจเนื่องด้วยเหตุผลที่ว่า เพื่อช่วยกันทำมาหากินและสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวให้ดีขึ้น สำหรับผู้ที่สมรสช้าก็อาจเป็นเพราะขาดแคลนปัจจัยในการสมรส อาทิเช่น ค่าสินสอดทองหมั้น ค่าใช้จ่ายในพิธีการสมรส ทำให้ต้องเลื่อนเวลาการสมรสออกไปจนกว่าจะมีปัจจัยดังกล่าวเพียงพอ

ดังเช่นการศึกษาใน Sub-Saharan ที่พบว่าประชากรที่สมรสเร็วขึ้นมาจากครอบครัวที่มั่งคั่งร่ำรวยเป็นส่วนใหญ่^๑ แต่ในประเทศศรีลังกากลับพบว่า อายุแรกสมรสจะสูงขึ้นตามระดับรายได้^๒

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้พิจารณาถึงฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวของประชากรชายหญิงในเขต เมืองและเขตชนบทที่สมรสเมื่ออายุต่าง ๆ กัน โดยนำเอาดัชนีความมั่งคั่ง (Index of Wealth) มาเป็นตัวแปรสำคัญในการศึกษา ดัชนีความมั่งคั่งนี้เป็นมาตรวัดที่สร้างขึ้นโดยการให้คะแนนสิ่งของเครื่องใช้ถาวรภายในบ้านตามคะแนนมาตรฐานเพื่อใช้เป็นดัชนีวัดฐานะความมั่งคั่งและความทันสมัยของแต่ละครอบครัว แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับสูง ระดับปานกลาง และระดับต่ำ แต่การนำเอาดัชนีความมั่งคั่งมาศึกษามีข้อจำกัดอยู่ประการหนึ่งคือ ไม่สามารถเปรียบเทียบได้ระหว่างเขตเมืองและเขตชนบท เนื่องจากวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นเพียงการศึกษาในแต่ละเขตเท่านั้น ผลการศึกษาที่ได้ (ตารางที่ ๑๒) พบว่า อายุแรกสมรสจะแปรผันไปตามระดับความมั่งคั่ง กล่าวคือผู้ที่มีระดับความมั่งคั่งสูง จะสมรสช้ากว่าผู้ที่มีระดับความมั่งคั่งต่ำ และความแตกต่างของอายุแรกสมรสตามระดับความมั่งคั่งมีมากที่สุดคือในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี ทั้งนี้ หัวหน้าครัวเรือนที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำ มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๔.๓ ปี ระดับปานกลางเท่ากับ ๒๕.๒ ปี และระดับสูงเท่ากับ ๒๕.๖ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับสูงและระดับปานกลาง ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องอายุแรกสมรสเลย คือมีอายุแรกสมรส

^๑ W.J. Good, World Revolution and Family Pattern (New York : The Free Press, Collier Mcmillian Limited, 1963), p. 40.

^๒ O.E.R. Obhayaratne and C.H.S. Jayewardence, Fertility Trends in Ceylon (Columbo : 1967), p. 255.

โดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๕.๔ ปี แต่จะสูงกว่าผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำประมาณ ๑.๗ ปี ส่วนในเขตชนบทนั้นความแตกต่างของอายุแร กสมรสในแต่ละระดับมีน้อยมาก กล่าวคือไม่ว่าจะมีฐานะมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำ ปานกลาง หรือสูง จะมีอายุแร กสมรส โดยเฉลี่ยประมาณ ๒๓ - ๒๔ ปี

สำหรับสตรีนั้น เมื่อพิจารณาตามฐานะความมั่งคั่งของครอบครัวแล้ว ให้นึกในทำนองเดียวกันกับหัวหน้าครัวเรือนชาย คืออายุแร กสมรสสูงขึ้นตามระดับความมั่งคั่ง และความทันสมัยของครอบครัว แต่ความแตกต่างของอายุแร กสมรสตามระดับความมั่งคั่ง มีน้อยกว่าหัวหน้าครัวเรือนชาย โดยเฉพาะในเขตชนบทนั้นแทบจะไม่มี ความแตกต่างกันเลย คือมีอายุแร กสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๑๘.๘ ปี ๒๐.๐ ปี และ ๒๐.๒ ปี ตามลำดับ ความมั่งคั่งต่ำ ปานกลางและสูงตามลำดับ ส่วนสตรีที่อยู่ในเขตเมืองนั้นพบว่า ความแตกต่างของอายุแร กสมรสตามฐานะความมั่งคั่งในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี มีมากกว่าในเขตเมืองอื่น ๆ คือสตรีในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรีที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำมีอายุแร กสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๐.๗ ปี ระดับปานกลางเท่ากับ ๒๑.๐ ปี และระดับสูงเท่ากับ ๒๑.๘ ปี ส่วนสตรีในเขตเมืองอื่น ๆ มีอายุแร กสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๐.๕ ปี ๒๐.๘ ปี และ ๒๑.๓ ปี ตามฐานะความมั่งคั่งระดับต่ำ ปานกลางและสูงตามลำดับ การที่อายุแร กสมรสของทั้งหัวหน้าครัวเรือนชายและสตรีสูงขึ้นตามระดับฐานะความมั่งคั่งเช่นนี้ อาจเป็นเพราะคนที่มีฐานะมั่งคั่งสูงกว่ายอมอยู่ในฐานะที่จะเลื่อนสถานภาพทางสังคมของตนเองให้สูงขึ้นโดยการศึกษาในระดับสูง และเสริมสร้างฐานะทางคาน เศรษฐกิจใหม่ขึ้นเสียก่อนจึงจะสมรส ทำให้เวลาการสมรสต้องเลื่อน ตรงกันข้ามกับ ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำส่วนใหญ่จะมีอาชีพที่ต้องใช้แรงงานและได้รับการศึกษาต่ำ โอกาสที่จะสมรสเร็วจึงมีมากกว่า และการที่พบว่ามีความแตกต่างของอายุแร กสมรสตามระดับความมั่งคั่งในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี สูงกว่าในเขตอื่น ๆ ในอีกแง่หนึ่ง ก็อาจเป็นได้ว่า มีการย้ายถิ่นของคนโสดจากชนบทเข้าสู่กรุงเทพฯ เพื่อหางานทำ จึงจำเป็นต้องใช้เวลาสักกระยะหนึ่งเพื่อสร้างฐานะของตนเองก่อนจึงจะสมรส และอีกส่วนหนึ่งก็ย้ายเข้าสู่กรุงเทพฯ เพื่อศึกษาคอน นอกจากนั้นแล้วสภาพความเป็นไปในเขตเมืองหลวง ที่ต้องค้ำกรน แข่งขันกัน ตลอดจนปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยก็อาจเป็นสาเหตุที่เป็นอุปสรรคต่อการสมรส ดังนั้นอายุแร กสมรสโดยเฉลี่ยของคนในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรีจึงค่อนข้างสูงกว่าในเขตอื่น ๆ

ตารางที่ ๑๒ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชาย และสตรีจำแนก
ตามทัศนความมั่งคั่ง

ทัศนความมั่งคั่ง	กท./ชนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ทั้งหมด
<u>หัวหน้าครัวเรือนชาย</u>			
ต่ำ	๒๔.๓ (๓๕๕)	๒๓.๗ (๓๘๒)	๒๓.๗ (๔๘๒)
ปานกลาง	๒๕.๒ (๒๒๒)	๒๕.๔ (๑๖๗)	๒๓.๔ (๒๑๒)
สูง	๒๕.๖ (๕๐๖)	๒๕.๔ (๓๐๖)	๒๓.๘ (๕๑๘)
รวม	๒๕.๑ (๑๐๘๓)	๒๔.๖ (๘๕๕)	๒๓.๗ (๑๒๑๓)
<u>สตรี</u>			
ต่ำ	๒๐.๗ (๓๕๑)	๒๐.๕ (๓๗๘)	๑๙.๘ (๕๓๙)
ปานกลาง	๒๑.๐ (๒๒๘)	๒๐.๘ (๑๖๘)	๒๐.๐ (๒๒๘)
สูง	๒๑.๘ (๔๕๕)	๒๑.๓ (๓๐๒)	๒๐.๒ (๕๒๘)
รวม	๒๑.๒ (๑๐๓๖)	๒๐.๘ (๘๔๘)	๒๐.๐ (๑๒๘๑)

เมื่อนำเอาระดับการศึกษาเข้ามาร่วมพิจารณาด้วย (ตารางที่ ๑๓) จะพบว่า อายุแรกสมรสของคนในฐานะความมั่งคั่งต่าง ๆ มีแนวโน้มสูงขึ้นตามระดับการศึกษาของเขา กล่าวคือในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี หัวหน้าครัวเรือนชายในกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษาเลย ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำและสูงนั้น มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน คือ ๒๓.๔ ปี ส่วนผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับปานกลาง จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๖.๐ ปี ในกลุ่มผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๔ - ๖ ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำและระดับสูง มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงขึ้นกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษาประมาณ ๑ ปี คือ มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๔.๗ ปี และ ๒๔.๕ ปี ตามลำดับ ความแตกต่างของอายุแรกสมรสในระหว่างฐานะความมั่งคั่งจะเห็นได้ชัดเจนที่สุด ในกลุ่มผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๗ ขึ้นไป คือ ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำ จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๔.๑ ปี ในขณะที่ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับปานกลางและสูง มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๖.๕ ปี

ในเขตเมืองอื่น ๆ ในแต่ละกลุ่มการศึกษา อายุแรกสมรสของผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งในระดับต่าง ๆ ให้ผลคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำ จะมีอายุแรกสมรสน้อยกว่าผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับปานกลาง และสูง ประมาณ ๑ - ๒ ปี เช่น ในกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษา ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำ มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๓.๗ ปี ระดับปานกลางเท่ากับ ๒๕.๑ ปี และระดับสูงเท่ากับ ๒๕.๒ ปี ในกลุ่มผู้ที่ได้รับการศึกษา ป. ๑ - ๓ และ ป. ๔ - ๖ ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำ มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๓.๖ ปี ระดับปานกลางเท่ากับ ๒๔.๓ ปี และระดับสูงเท่ากับ ๒๔.๖ ปี และในกลุ่มผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๗ ขึ้นไป ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำ จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๓.๖ ปี ระดับปานกลางและระดับสูงเท่ากับ ๒๕.๕ ปี แสดงให้เห็นว่าการศึกษามีผลต่ออายุแรกสมรสของคนในเขตเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และมีความทันสมัยอยู่ในระดับสูง โอกาสที่จะได้ศึกษาหาความรู้ในชั้นสูงก็มีมากกว่าด้วย ดังนั้นการสมรสจึงมักจะเกิดขึ้นช้า

ส่วนในเขตชนบท หัวหน้าครัวเรือนชายในกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษาเลย ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำ ปานกลาง และสูง จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยแทบจะไม่แตกต่างกัน คือ ๒๔.๕ ปี ๒๔.๐ ปี และ ๒๔.๕ ปี ตามลำดับ แต่ก็ปรากฏว่าสูงกว่าในกลุ่มผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๔ - ๖ กล่าวคือ ในกลุ่มที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๔ - ๖ ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำ ปานกลาง และสูงนั้น จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๓.๖ ปี ๒๓.๔ ปี และ ๒๓.๕ ปี ตามลำดับ แสดงว่าการศึกษาไม่มีผลต่ออายุแรกสมรสของคนในเขตชนบทไม่ว่าจะมีฐานะความมั่งคั่งเป็นเช่นไรก็ตาม มีข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ ในกลุ่มผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๗ ขึ้นไป ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำ จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ๒๖.๒ ปี และผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับปานกลาง กลับมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยต่ำกว่า คือเพียง ๒๑.๓ ปี การที่ค่าเฉลี่ยของอายุแรกสมรสสูงเกินปกติ หรือต่ำเกินปกติ เช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากจำนวนตัวอย่างในกลุ่มมีน้อยเกินไป ซึ่งถ้าหากมีคนที่ที่มีอายุแรกสมรสสูงมาก หรือต่ำมากรวมอยู่ด้วยเพียงหนึ่งหรือสองคน ก็อาจจะทำให้ค่าเฉลี่ยที่ไต่สูงขึ้นมา หรือต่ำลงมากด้วย

สำหรับสตรี การศึกษาอายุแรกสมรสโดยพิจารณาถึงฐานะความมั่งคั่งและการศึกษาแล้วก็เห็นผลในทำนองเดียวกันกับของหัวหน้าครัวเรือนชาย คือ (ตารางที่ ๑๔) ความแตกต่างของอายุแรกสมรสตามฐานะความมั่งคั่งจะปรากฏชัดเจนในเขตเมือง โดยเฉพาะในกลุ่มที่ได้รับการศึกษาสูง ส่วนในเขตชนบท อายุแรกสมรสตามฐานะความมั่งคั่งในระดับต่าง ๆ ในแต่ละกลุ่มการศึกษาจะไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือในเขตกรุงเทพมหานคร สตรีในกลุ่มที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๗ ขึ้นไป ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำ ปานกลาง และสูงจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๓ ปี ๒๑.๘ ปี และ ๒๓.๖ ปี ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษา ผู้ที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำ ปานกลาง และสูง จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๐ ปี ๒๐.๔ ปี และ ๒๐.๓ ปี ตามลำดับ จะสังเกตได้ว่าอายุแรกสมรสของสตรีที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำที่ไม่ได้รับการศึกษากับที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๗ ขึ้นไป ใกล้เคียงกัน อาจจะเนื่องด้วยเหตุผลทางค่านิยมหรือจารีตประเพณีของครอบครัว จึงต้องทำงานเพื่อช่วยเหลือจุนเจือครอบครัว เป็นเหตุให้ต้อง

เลื่อนเวลาการสมรสออกไป ในเมืองอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ในกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษา
ไม่ว่าจะมีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับใดก็จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยประมาณ ๒๐ ปี
ส่วนในกลุ่มที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๗ ขึ้นไป สตรีที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับต่ำ
ปานกลาง และสูง จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๓ ปี ๒๒.๓ ปี และ ๒๒.๗ ปี
ตามลำดับ สำหรับเพศชาย กลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษาไม่ว่าจะมีฐานะความมั่งคั่งอยู่ใน
ระดับใดก็ตาม จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๑๘.๕ ปี และกลุ่มการศึกษาอื่น ๆ
อายุแรกสมรสก็ไม่แตกต่างกันมากนัก ที่น่าสนใจคือ ในกลุ่มผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับ
ป. ๗ ขึ้นไปนั้น สตรีที่มีฐานะความมั่งคั่งอยู่ในระดับสูง มีอายุแรกสมรสสูงด้วย คือ
๒๓.๔ ปี อาจจะเป็นเพราะฐานะที่ช่วยให้มีโอกาสเรียนในชั้นสูง จึงต้องใช้เวลาไปใน
การศึกษาเล่าเรียน เมื่อจบแล้วยังต้องใช้เวลาสักระยะหนึ่งเพื่อทำงาน จึงทำให้สมรส
ช้ากว่าสตรีในกลุ่มอื่น ๆ

๒. อาชีพ อาชีพเป็นคั้งหนึ่งที่แสดงถึงสถานภาพทางสังคมอย่างหนึ่งของ
บุคคลในสังคมซึ่งมีความสัมพันธ์กับอายุแรกสมรส จากการวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ผู้มีสถาน
ภาพทางสังคมสูงจะสมรสช้ากว่าผู้มีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่า ทั้งนี้เพราะต้องใช้เวลา
ไปในการศึกษาเล่าเรียน และฝึกฝนให้เกิดความชำนาญมากกว่า เพื่อการทำงานที่สูง
กว่า จากการศึกษายุอายุแรกสมรสของชายอเมริกันที่สมรสในระหว่างเดือน มกราคม
ค.ศ. ๑๙๕๕ ถึงเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๙๕๘ โดยพิจารณาตามกลุ่มอาชีพพบว่า ค่าเฉลี่ย
ของอายุแรกสมรสในกลุ่มที่ประกอบอาชีพที่ต้องใช้วิชาชีพ ผู้บริหาร, ผู้จัดการ และผู้
ประกอบอาชีพค้าขายจะสูงสุด คือ ๒๔ ปี รองลงมาได้แก่กลุ่มอาชีพช่างฝีมือ, นายหนา
เท่ากับ ๒๓.๘ ปี อาชีพให้บริการ เท่ากับ ๒๓.๖ ปี เสมียน ๒๒.๘ ปี กรรมกร ๒๒.๒ ปี
ต่ำสุดได้แก่กลุ่มที่ประกอบอาชีพชาวไร่ หรือกรรมกรในไร่นา คือมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ย
เท่ากับ ๒๑.๒ ปี ๑

^๑ Donald J. Boque, Principle of Demography (New York :

ตารางที่ ๑๓ อายุแรม กสมรส โดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชาย จำแนกตามดัชนี
ความมั่งคั่งและการศึกษา

ดัชนีความมั่งคั่งและการศึกษา	กรุงเทพฯ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
ไม่ได้รับการศึกษา			
ต่ำ	๒๓.๙ (๘๒)	๒๓.๗ (๘๘)	๒๔.๕ (๑๒๗)
ปานกลาง	๒๖.๐ (๘๘)	๒๕.๑ (๓๘)	๒๔.๐ (๓๙)
สูง	๒๓.๙ (๘๕)	๒๕.๒ (๘๘)	๒๔.๕ (๑๐๓)
รวม	๒๔.๘ (๒๑๕)	๒๔.๘ (๑๓๐)	๒๔.๘ (๒๖๙)
ป. ๑ - ๓			
ต่ำ	๒๐.๖ (๑๙)	๒๓.๖ (๑๙๔)	๒๒.๓ (๗๗)
ปานกลาง	๒๓.๐ (๑๖)	๒๔.๓ (๕๖)	๒๓.๗ (๒๙)
สูง	๒๗.๑ (๙)	๒๔.๖ (๗๒)	๒๒.๘ (๖๗)
รวม	๒๒.๘ (๔๔)	๒๓.๙ (๓๒๒)	๒๒.๗ (๑๗๓)
ป. ๔ - ๖			
ต่ำ	๒๔.๗ (๑๖๖)	๒๓.๖ (๖๔)	๒๓.๖ (๒๕๐)
ปานกลาง	๒๓.๖ (๘๓)	๒๔.๓ (๕๖)	๒๓.๘ (๑๒๖)
สูง	๒๔.๕ (๑๒๔)	๒๔.๖ (๗๒)	๒๓.๕ (๒๗๐)
รวม	๒๔.๘ (๓๗๓)	๒๓.๙ (๓๒๒)	๒๓.๕ (๖๔๖)
ป. ๗ ขึ้นไป			
ต่ำ	๒๔.๑ (๗๓)	๒๓.๖ (๖๔)	๒๖.๒ (๑๑)
ปานกลาง	๒๖.๙ (๕๘)	๒๕.๙ (๖๕)	๒๑.๓ (๘)
สูง	๒๖.๙ (๒๘๙)	๒๕.๙ (๑๖๒)	๒๔.๘ (๖๐)
รวม	๒๖.๘ (๓๘๐)	๒๕.๘ (๒๙๑)	๒๔.๖ (๗๙)

ตารางที่ ๑๓ (ต่อ)

ดัชนีความมั่นคงและการศึกษา	กรุงเทพฯ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
รวมทุกระดับการศึกษา			
ต่ำ	๒๔.๑ (๓๔๐)	๒๓.๖ (๓๗๓)	๒๓.๗ (๔๖๕)
ปานกลาง	๒๕.๑ (๒๐๕)	๒๕.๒ (๑๖๓)	๒๓.๕ (๒๐๒)
สูง	๒๕.๗ (๔๖๗)	๒๕.๔ (๒๔๑)	๒๓.๘ (๕๐๐)
รวม	๒๖.๐ (๑๐๑๒)	๒๔.๕ (๘๒๗)	๒๓.๗ (๑๑๖๗)

ตารางที่ ๑๔ อายุแรกสมรส โดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามชั้นความมั่งคั่งและการศึกษา

ชั้นความมั่งคั่งและการศึกษา	กรุงเทพฯ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
ไม่มีการศึกษา			
ต่ำ	๒๑.๐ (๑๐๑)	๒๐.๘ (๘๕)	๑๙.๘ (๒๑๘)
ปานกลาง	๒๐.๔ (๖๕)	๒๐.๓ (๔๐)	๑๙.๘ (๗๓)
สูง	๒๐.๓ (๑๑๖)	๒๐.๑ (๖๐)	๑๙.๘ (๑๖๓)
รวม	๒๐.๖ (๒๘๒)	๒๐.๕ (๑๘๕)	๑๙.๘ (๔๕๔)
ป. ๑ - ๓			
ต่ำ	๑๙.๖ (๓๑)	๒๐.๓ (๔๓)	๑๙.๘ (๘๔)
ปานกลาง	๒๒.๐ (๑๕)	๒๑.๑ (๑๖)	๒๐.๗ (๓๕)
สูง	๑๙.๗ (๒๖)	๑๙.๗ (๑๖)	๒๐.๖ (๗๘)
รวม	๒๐.๑ (๗๒)	๒๐.๓ (๗๕)	๒๐.๒ (๒๐๗)
ป. ๔ - ๖			
ต่ำ	๒๐.๕ (๑๘๑)	๒๐.๓ (๒๑๓)	๑๙.๘ (๒๒๕)
ปานกลาง	๒๐.๗ (๑๐๘)	๒๐.๕ (๘๐)	๑๙.๗ (๑๑๓)
สูง	๒๑.๓ (๑๕๕)	๒๑.๑ (๑๓๓)	๒๐.๑ (๒๖๕)
รวม	๒๐.๘ (๔๔๔)	๒๐.๖ (๔๒๖)	๑๙.๘ (๖๐๓)
ป. ๗ ขึ้นไป			
ต่ำ	๒๑.๓ (๓๔)	๒๑.๓ (๒๖)	* (๓)
ปานกลาง	๒๒.๘ (๓๑)	๒๒.๓ (๒๗)	* (๓)
สูง	๒๓.๖ (๑๘๑)	๒๒.๗ (๘๑)	๒๓.๔ (๒๒)
รวม	๒๓.๒ (๒๔๖)	๒๒.๘ (๑๔๔)	๒๓.๘ (๒๕)

ตารางที่ ๑๔ (ต่อ)

ดัชนีความมั่นคงและการศึกษา	กรุงเทพฯ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
ทุกระดับการศึกษา			
ต่ำ	๒๐.๖ (๓๔๙)	๒๐.๕ (๓๓๗)	๑๙.๘ (๕๓๘)
ปานกลาง	๒๑.๐ (๒๑๙)	๒๐.๘ (๑๖๓)	๒๐.๐ (๒๒๓)
สูง	๒๑.๘ (๔๗๘)	๒๑.๓ (๓๐๐)	๒๐.๒ (๕๒๘)
รวม	๒๑.๒ (๑๐๔๔)	๒๐.๘ (๘๔๐)	๒๐.๐ (๑๒๘๙)

* ัก ตัวอย่างมีน้อยกว่า ๕ ราย

การนำเอาปัจจัยในเรื่องอาชีพมาศึกษาครั้งนี้ได้จัดกลุ่มอาชีพเป็น ๕ กลุ่ม ดังนี้คือกลุ่มวิชาชีพและข้าราชการ โดยรวมอาชีพเสมียนไว้ในกลุ่มนี้ด้วย กลุ่มอาชีพค้าขาย กลุ่มอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มอาชีพช่างฝีมือและบริการ ส่วนกลุ่มที่ไม่สามารถจัดประเภทได้นั้น ได้จัดรวมเป็นกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ซึ่งรวมถึงผู้ที่ทำงานแต่กำลังหางานทำด้วย จาก การพิจารณาตามกลุ่มอาชีพดังกล่าวนี้ (ตารางที่ ๑๕) จะเห็นได้ว่า โดยทั่วไปแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นในเขตเมืองหรือเขตชนบทก็ตาม หัวหน้าครัวเรือนชายที่ประกอบอาชีพที่ ต้องใช้ความรู้ความชำนาญสูงกว่า เช่น อาชีพวิชาชีพ ข้าราชการ เป็นต้น จะสมรสช้า กว่าผู้ที่ประกอบอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญต่ำกว่า เช่น อาชีพเกษตรกรรม เป็นต้น ดังนี้คือผู้ที่ประกอบอาชีพ วิชาชีพ ข้าราชการ มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๖.๕ ปี ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี ๒๖.๑ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๒๔.๘ ปี ในเขตชนบท อาชีพค้าขายเท่ากับ ๒๔.๘ ปี ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี ๒๔.๖ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๒๔.๑ ปี ในเขตชนบท อาชีพเกษตรกรรมเท่ากับ ๒๓.๘ ปี ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี ๒๓.๓ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๒๓.๕ ปี ในเขตชนบท อาชีพช่างฝีมือและ บริการเท่ากับ ๒๔.๘ ปี ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี ๒๔.๒ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๒๔.๖ ปี ในเขตชนบท ส่วนผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ นี้มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๒.๘ ปี ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี ๒๓.๔ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๒๕.๒ ปี ใน เขตชนบท จะสังเกตได้ว่า ผู้ที่ประกอบอาชีพวิชาชีพ ข้าราชการในทุก ๆ เขต จะมี อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่อาชีพค้าขาย ช่างฝีมือและบริการ อาชีพ ที่มีอายุแรกสมรสต่ำสุดคืออาชีพเกษตรกรรม การที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องด้วยอาชีพที่ เกี่ยว กับวิชาชีพ, ข้าราชการนั้น เป็นอาชีพที่ต้องใช้เวลาในการศึกษาหาความรู้และใช้เวลา ในการฝึกฝนเพื่อความชำนาญ เป็นผลให้คนในกลุ่มอาชีพนี้ต้องเลื่อนเวลาการสมรสออกไป ซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพที่สามารถดำเนิน อาชีพนี้ไปได้โดยไม่ต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติม อีกทั้งความต้องการแรงงานในกิจการ ที่เกี่ยวกับการเกษตรมีมาก จึงอาจเป็นผลให้คนในกลุ่มอาชีพนี้สมรสเร็วกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ๆ

เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพและอายุแรกสมรสของหัวหน้าครัวเรือนชาย ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้นำปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งมารวมพิจารณาด้วย นั่นคือ อาชีพ

เมื่ออายุ ๒๕ ปี ของหัวหน้าครัวเรือนชาย ผลการศึกษาที่ได้ (ตารางที่ ๑๖) ปรากฏว่ามีความคล้ายคลึงกันกับผลที่ได้ในส่วนของอาชีพปัจจุบัน ในตารางที่ ๑๕ แต่อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงขึ้นในทุกกลุ่มอาชีพ โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี จะเห็นได้ชัดเจน กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนชายที่ประกอบอาชีพวิชาชีพ ข้าราชการ ในขณะที่มีอายุ ๒๕ ปี นั้นจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงสุด คือเท่ากับ ๒๗.๑ ปี รองลงไปได้แก่อาชีพค้าขาย เกษตรกรรมและช่างฝีมือบริการ โดยมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยไม่แตกต่างกันมากนักคือ ๒๕.๓ ปี ๒๕.๑ ปี และ ๒๕.๐ ปี ตามลำดับ ในเขตเมืองอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน หัวหน้าครัวเรือนชายที่ประกอบอาชีพวิชาชีพ ข้าราชการ ในขณะที่มีอายุ ๒๕ ปี นั้นจะมีอายุแรกสมรสสูงสุดคือ ๒๖.๑ ปี รองลงไปได้แก่อาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย และช่างฝีมือ บริการ คือมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๔.๗ ปี ๒๔.๖ ปี และ ๒๔.๔ ปี ตามลำดับ ส่วนในเขตชนบทนั้นหัวหน้าครัวเรือนชายที่ประกอบอาชีพช่างฝีมือบริการ กลับมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงกว่าอาชีพอื่น ๆ คือ มีอายุแรกสมรสเท่ากับ ๒๕.๖ ปี รองลงไปคืออาชีพวิชาชีพ ข้าราชการ อาชีพเกษตรกรรมและอาชีพค้าขาย โดยมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๔.๒ ปี ๒๓.๖ ปี และ ๒๓.๕ ปี ตามลำดับ

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าหัวหน้าครัวเรือนชายที่มีอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญมากกว่าจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงกว่าอาชีพอื่น ๆ ที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญน้อยกว่า และอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชายที่ได้โดยการพิจารณาจากอาชีพเมื่อ ๒๕ ปี นั้น เชื่อถือได้มากกว่าผลที่ได้โดยการพิจารณาจากอาชีพปัจจุบัน ทั้งนี้ เพราะเป็นอาชีพที่กำลังประกอบในเวลาใกล้เคียงกับที่มีการสมรสครั้งแรก

สำหรับสตรี เมื่อพิจารณาตามอาชีพของสามีแล้ว (ตารางที่ ๑๗) ให้ผลในทำนองเดียวกัน คือทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท สตรีที่สามีประกอบอาชีพวิชาชีพ, ข้าราชการ จะมีอายุแรกสมรสสูงกว่าสตรีที่สามีประกอบอาชีพอื่น ๆ คือมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๒.๖ ปี ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี ๒๒.๕ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๒๑.๐ ปี ในเขตชนบท และสตรีที่สามีประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะมีอายุแรกสมรสต่ำสุด คือในเขตเมืองเท่ากับ ๒๐.๒ ปี ในเขตชนบทเท่ากับ ๑๙.๕ ปี ส่วน

สตรีที่สามีประกอบอาชีพค้าขายนั้น พบว่าในเขตเมืองและเขตชนบท อายุแรกสมรส ไม่แตกต่างกันมากนัก โดยเฉลี่ยแล้วมีอายุแรกสมรสประมาณ ๒๑ ปี เป็นที่สังเกตได้ ว่าสตรีที่สามีประกอบอาชีพ ข่างฝีมือและบริการในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี จะมีอายุแรกสมรสสูง รองจากอาชีพวิชาชีพ ข้าราชการ คือมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๒ ปี และในเขตชนบทนั้นสตรีในกลุ่มเดียวกันนี้มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ กลุ่มที่สามีประกอบอาชีพวิชาชีพ ข้าราชการ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยความ ซำนานูมากกว่า เช่นเดียวกับอาชีพวิชาชีพ ข้าราชการ ซึ่งอาจเป็นผลให้ของเล่นเวลา การสมรสออกไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง

ตารางที่ ๑๕ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชาย จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	กรุงเทพฯ-ชลบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
วิชาชีพ ข้าราชการ	๒๖.๕ (๒๒๓)	๒๖.๑ (๑๖๘)	๒๔.๘ (๓๘)
ค้าขาย	๒๔.๘ (๒๓๘)	๒๔.๖ (๒๔๘)	๒๔.๑ (๕๑)
เกษตรกรรม	๒๓.๘ (๓๘)	๒๓.๓ (๕๓)	๒๓.๕ (๑๐๐๑)
ช่างฝีมือ, บริการ	๒๔.๘ (๔๔๑)	๒๔.๒ (๓๒๖)	๒๔.๖ (๒๘)
อื่น ๆ	๒๒.๘ (๓๘)	๒๓.๘ (๔๒)	๒๕.๒ (๑๕)
รวม	๒๕.๐ (๑๐๕๕)	๒๔.๖ (๘๔๒)	๒๓.๓ (๑๑๓๓)

ตารางที่ ๑๖ อายุแรกผสมรสโดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชาย จำแนกตามอาชีพ
เมื่ออายุ ๒๕ ปี

อาชีพเมื่ออายุ ๒๕ ปี	กรุงเทพ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
วิชาชีพ, ข้าราชการ	๒๓.๑ (๘๕)	๒๖.๑ (๓๑)	๒๔.๒ (๓๕)
คาขาย	๒๕.๓ (๑๕๖)	๒๔.๖ (๑๐๔)	๒๓.๕ (๓๑)
เกษตรกรรม	๒๕.๑ (๑๑๑)	๒๔.๓ (๑๒๓)	๒๓.๖ (๘๓๔)
ช่างฝีมือ, บริการ	๒๕.๐ (๘๓๔)	๒๔.๕ (๕๕๕)	๒๕.๖ (๒๖)
อื่น ๆ	-	-	-
รวม	๒๕.๑ (๑๑๘๖)	๒๔.๓ (๘๕๓)	๒๓.๓ (๕๖๖)

ตารางที่ ๑๗ อายุแรกผสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามอาชีพของสามี

อาชีพของสามี	กรุงเทพ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
วิชาชีพ ข้าราชการ	๒๒.๖ (๒๒๑)	๒๒.๕ (๑๖๓)	๒๑.๐ (๓๕)
คาขาย	๒๐.๖ (๒๓๖)	๒๐.๓ (๒๕๓)	๒๐.๕ (๕๖)
เกษตรกรรม	๒๐.๒ (๓๘)	๒๐.๒ (๕๕)	๑๙.๕ (๕๓๕)
ช่างฝีมือ, บริการ	๒๑.๒ (๕๓๕)	๒๐.๓ (๓๒๓)	๒๑.๐ (๒๓)
อื่น ๆ	๒๐.๕ (๓๒)	๒๐.๕ (๕๕)	๒๒.๒ (๑๕)
รวม	๒๑.๓ (๑๐๕๒)	๒๐.๕ (๘๓๒)	๒๐.๑ (๑๑๕๑)

๓. การทำงานนอกบ้านของสตรีก่อนการสมรส ปัจจุบันสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป การที่สตรีได้รับการศึกษาสูงขึ้นทำให้มีสิทธิและโอกาสในการประกอบอาชีพมากขึ้น อีกทั้งความจำเป็นทางบ้านเศรษฐกิจก่อให้เกิดแรงกดดันให้สตรีต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น ดังนั้นการทำงานนอกบ้านของสตรีก่อนการสมรสตลอดจนอาชีพที่ทำในขณะนั้นจะมีผลต่ออายุแรกสมรสหรือไม่ เพียงไร จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษา

ในสังคมต่าง ๆ การทำงานเพื่อเงินค่าจ้างของสตรีจะผันแปรไปตามสถานภาพสมรสในประเทศโคลัมเบีย พบว่าสตรีที่สมรสแล้วมักจะไม่ทำงาน ซึ่งตรงกันข้ามกับสตรีที่เป็นโสด หมายหรือหย่าร้างจะเป็นพวกที่ทำงานในสัดส่วนที่สูง โดยเฉพาะคนโสดจะมีความทำงานในสัดส่วนที่สูงสุด^๑ และการศึกษาของ Bhasorn Limanonda ในสังคมไทยก็พบว่า การทำงานเพื่อค่าจ้างก่อนการสมรสมีความสัมพันธ์อย่างมากกับอายุ เมื่อแรกสมรสซึ่งพบได้ในเขตเมืองและเขตชนบท กล่าวคือในบรรดาสตรีที่เคยทำงานเพื่อเงินค่าจ้างและสมรสก่อนอายุ ๒๐ ปีนี้ มีร้อยละ ๒๘ ร้อยละ ๓๕ และร้อยละ ๔๓ ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี เมืองอื่น ๆ และชนบท ตามลำดับ ในขณะที่สตรีที่ไม่เคยทำงานเพื่อเงินค่าจ้างก่อนการสมรสและสมรสก่อนอายุ ๒๐ ปี มีถึงร้อยละ ๔๓ ร้อยละ ๔๕ และร้อยละ ๕๔ ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี เมืองอื่น ๆ และชนบทตามลำดับ ส่วนสตรีที่เคยทำงานเพื่อค่าจ้างและสมรสเมื่ออายุค่อนข้างมาก (๒๕ - ๒๙ ปี) มีร้อยละ ๒๓ ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี ร้อยละ ๑๘ ในเขตเมืองอื่น ๆ และร้อยละ ๕ ในเขตชนบท^๒ นอกจากนี้แล้วสมหมาย วันสอน พบว่าในเขตชนบทของประเทศไทย

^๑ United Nations, Methods of Analysing Census Data on Economic Activities of the Populations. (Population Studies, No. 43) pp. 51 - 52.

^๒ Bhasorn Limanonda, "Mate Selection and Post Nuptial Residence in Thailand," (Master's Thesis, Faculty of the Graduate school, Cornell University, 1976), p. 19.

สตรีที่ทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสนั้น จะมีอายุแรกสมรสสูงกว่าสตรีที่ไม่ได้ทำงานประมาณ ๐.๘ ปี คืออายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของกลุ่มแรก ๒๐.๖ ปี และกลุ่มหลัง ๑๙.๘ ปี^๒

ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำเอาประสบการณ์ในการทำงานนอกบ้านของสตรีก่อนการสมรสมาพิจารณาด้วย ปรากฏว่า (ตารางที่ ๑๘) ให้ผลเช่นเดียวกันกับที่สมหมาย วันสอน ได้ศึกษาไว้ กล่าวคือ ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท สตรีที่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานก่อนการสมรสมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานก่อนการสมรสเลย กล่าวคือในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี สตรีที่ตอบว่าเคยทำงานก่อนการสมรสจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๒.๓ ปี และที่ตอบว่าไม่เคยเท่ากับ ๒๐.๘ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ เท่ากับ ๒๒.๐ ปี และ ๒๐.๓ ปี ตามลำดับ และในเขตชนบทเท่ากับ ๒๐.๗ ปี และ ๑๙.๘ ปี ตามลำดับ แสดงว่าการทำงานนอกบ้านของสตรีก่อนการสมรสยังผลให้อายุแรกสมรสสูงขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบกันระหว่างเขตแล้ว จะปรากฏว่า อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีที่เคยทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสในเขตชนบท จะต่ำกว่าในเขตเมืองประมาณ ๒ ปี ทั้งนี้ อาจจะเนื่องด้วยสตรีในเขตเมืองมีโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนในชั้นสูงกว่าสตรีในชนบท เพราะฉะนั้น เวลาที่จะใช้ไปในการศึกษาเล่าเรียนจะมากกว่าในเขตชนบท และอีกประการหนึ่ง อาจจะเป็นเพราะประเภทของงานอาชีพที่ทำ ในเขตชนบทส่วนใหญ่แล้วงานที่พำนักจะเกี่ยวข้องกับ การเกษตรกรรม ซึ่งเป็นงานที่ไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้ความชำนาญมากนัก จึงอาจสมรสได้เร็วกว่า ซึ่งผิดกับในเขตเมือง ที่ลักษณะงานอาชีพแตกต่างกันออกไปมาก งานอาชีพบางอย่างต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญมาก และงานบางอย่างอาจมีข้อจำกัดที่เป็นผลให้ต้องเลื่อนเวลาการสมรสออกไป

^๒ สมหมาย วันสอน "ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมและประชากรที่มีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรสของคนไทยในชนบท" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๔) หน้า ๒๒.

ตารางที่ ๑๔ อายุแรกสมรส โดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน
นอกบ้านก่อนการสมรส

ประสบการณ์ในการทำงาน นอกบ้านก่อนการสมรส	กรุงเทพฯ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
เคย	๒๒.๓ (๘๖๑)	๒๒.๐ (๒๙๙)	๒๐.๙ (๓๖๒)
ไม่เคย	๒๐.๘ (๙๘๘)	๒๐.๓ (๖๘๓)	๑๙.๘ (๑๐๙๖)
รวม	๒๑.๑ (๑๒๕๙)	๒๑.๘ (๙๘๒)	๒๐.๐ (๑๘๓๘)

เมื่อนำเอาระดับการศึกษามาร่วมพิจารณาค้วย ปรากฏว่าให้ผลสนับสนุน
คำกล่าวข้างต้น (ตารางที่ ๑๕) คือ โดยทั่วไปสตรีที่รับการศึกษาและเคยทำงาน
นอกบ้านก่อนการสมรส จะสมรสช้ากว่าสตรีที่ไม่รับการศึกษา และไม่เคยทำงาน
นอกบ้าน โดยเฉพาะในเขตเมืองความแตกต่างของอายุแรกสมรสของผู้เคยและไม่เคย
ทำงานนอกบ้านจะเห็นได้ชัดเจนกว่าในเขตชนบท เช่น ในกลุ่มผู้ที่ไม่รับการศึกษา
สตรีที่เคยทำงานนอกบ้านก่อนการสมรส จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงสุดในเขตเมือง
อื่น ๆ คือ ๒๒.๖ ปี ส่วนในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี และเขตชนบทนั้นอายุแรกสมรสไม่
แตกต่างกันคือ ๒๐.๘ ปี การที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะส่วนหนึ่งของสตรีได้มีการย้าย
ถิ่นจากชนบทไปสู่กรุงเทพฯ - ธนบุรี เพื่อหางานทำ จึงเป็นเหตุให้ค่าเฉลี่ยของอายุแรก
สมรสในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี และเขตชนบทไม่แตกต่างกัน และสำหรับเขตเมืองอื่น ๆ
นั้น อาจเป็นไปได้ที่ตัวอย่างของคนในเขตนี้ มีน้อย (เพียง ๒๙ รายเท่านั้น) ซึ่งอาจ
จะเป็นผลให้ค่าเฉลี่ยของอายุแรกสมรสของสตรีในเขตนี้สูงกว่าในเขตอื่น ๆ ส่วนสตรีที่
ไม่เคยทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสเลยในกลุ่มนี้มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากัน ใน
เขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี และเมืองอื่น ๆ คือ ๒๐.๒ ปี และในเขตชนบทเท่ากับ ๑๙.๙ ปี

ในกลุ่มผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๔ - ๖ สตรีที่เคยทำงานนอกบ้านก่อนการสมรส
 ในเขตเมืองและชนบทมีอายุแรกสมรสแตกต่างกันประมาณ ๑ ปี คือเท่ากับ ๒๑.๕ ปี
 ๒๑.๑ ปี และ ๒๐.๑ ปี ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี เมืองอื่น ๆ และชนบท ส่วนผู้
 ที่ไม่เคยทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสในเขตเมืองและเขตชนบท แตกต่างกันไม่มาก
 นัก คือ ๒๐.๔ ปี ๒๐.๓ ปี และ ๑๙.๗ ปี ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี เมืองอื่น ๆ
 และเขตชนบทตามลำดับ ความแตกต่างของอายุแรกสมรสของผู้ที่เคยทำ และไม่เคย
 ทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสจะมีมากในกลุ่มผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๗ ขึ้นไป
 กล่าวคือ ผู้ที่เคยทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่
 ไม่เคยทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสประมาณ ๒ - ๔ ปี คือ ๒๔.๓ ปี ๒๓.๖ ปี
 และ ๒๕.๑ ปี สำหรับผู้ที่เคยทำ และ ๒๐.๖ ปี ๒๐.๒ ปี และ ๒๓.๐ ปี สำหรับ
 ผู้ที่ไม่เคยทำในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี เมืองอื่น ๆ และเขตชนบทตามลำดับ

เป็นที่น่าสังเกตว่าในกลุ่มผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๗ ขึ้นไปมีอายุแรก
 สมรสของสตรีที่เคยทำและไม่เคยทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสในเขตชนบทสูงกว่าใน
 เขตเมือง ทั้งนี้อาจจะเนื่องด้วยจำนวนตัวอย่างในกลุ่มนี้มีน้อยจึงทำให้ค่าเฉลี่ยของอายุ
 แรกสมรสที่ไคสูงมาก

ตารางที่ ๑๕ อายุแรกสมรส โดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน
นอกบ้านก่อนการสมรสและการศึกษา

ประสบการณ์ในการทำงานนอกบ้าน ก่อนการสมรสและการศึกษา	กรุงเทพมหานคร-ธนบุรี		ชนบท
	เมืองอื่น ๆ		
ไม่มีการศึกษา			
เคย	๒๐.๘ (๓๒)	๒๒.๖ (๒๙)	๒๐.๘ (๑๑๓)
ไม่เคย	๒๐.๒ (๒๔๓)	๒๐.๒ (๑๘๕)	๑๙.๗ (๓๓๒)
รวม	๒๐.๘ (๓๑๙)	๒๐.๕ (๒๑๔)	๒๐.๐ (๔๘๕)
ป. ๑ - ๓			
เคย	๑๙.๗ (๒๘)	๑๙.๗ (๒๔)	๒๐.๖ (๖๑)
ไม่เคย	๒๐.๓ (๕๘)	๒๐.๖ (๖๑)	๒๐.๒ (๑๕๗)
รวม	๒๐.๑ (๘๖)	๒๐.๓ (๘๕)	๒๐.๓ (๒๑๘)
ป. ๔ - ๖			
เคย	๒๑.๕ (๑๗๗)	๒๑.๐ (๑๒๔)	๒๐.๑ (๑๖๗)
ไม่เคย	๒๐.๘ (๓๕๑)	๒๐.๓ (๓๘๐)	๑๙.๗ (๕๓๗)
รวม	๒๐.๓ (๕๒๘)	๒๐.๕ (๕๐๔)	๑๙.๘ (๗๐๔)
ป. ๗ ขึ้นไป			
เคย	๒๔.๓ (๑๗๕)	๒๓.๖ (๘๙)	๒๕.๑ (๒๑)
ไม่เคย	๒๐.๖ (๑๑๑)	๒๐.๒ (๕๘)	๒๓.๐ (๑๐)
รวม	๒๒.๙ (๒๘๖)	๒๒.๔ (๑๕๓)	๒๔.๕ (๓๑)
รวมทุกระดับการศึกษา			
เคย	๒๒.๘ (๔๕๒)	๒๒.๐ (๒๗๖)	๒๐.๗ (๓๖๒)
ไม่เคย	๒๐.๘ (๗๖๓)	๒๐.๓ (๖๔๐)	๑๙.๘ (๑๐๗๖)
รวม	๒๑.๑ (๑๒๑๕)	๒๐.๘ (๙๑๖)	๒๐.๐ (๑๔๓๘)

เมื่อนำเอาอาชีพก่อนการสมรสของสตรี เข้ามารวมพิจารณาด้วย จะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพและอายุแรกสมรสของสตรีให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ (ตารางที่ ๒๐) ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท สตรีที่มีอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญสูงกว่า จะสมรสช้ากว่าสตรีที่มีอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญน้อยกว่า ทั้งนี้คือ สตรีที่มีอาชีพวิชาชีพ ข้าราชการ จะสมรสช้าที่สุดคือมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๔.๕ ปี ๒๔.๒ ปี และ ๒๓.๖ ปี ในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี เมืองอื่น ๆ และชนบท ตามลำดับ รองลงมาได้แก่อาชีพช่างฝีมือ บริการ คือมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๕ ปี ๒๑.๔ ปี ในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี และเมืองอื่น ๆ ส่วนในเขตชนบทนั้นจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงกว่าในเขตเมืองประมาณ ๑.๕ ปี คือมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๓.๐ ปี ซึ่งอาจเป็นผลเนื่องมาจากการที่มีตัวอย่างในกลุ่มนี้น้อยรายเมื่อเปรียบเทียบกับเขตเมือง สำหรับสตรีที่ก่อนการสมรสมีอาชีพค้าขายและเกษตรกรรมนั้น มีอายุแรกสมรสไม่แตกต่างกันมากนักในแต่ละเขต คือ ในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี สตรีที่มีอาชีพค้าขายมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๐.๑ ปี อาชีพเกษตรกรรมเท่ากับ ๒๐.๒ ปี ในเขตเมืองอื่น สตรีที่มีอาชีพค้าขายมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๑๘.๕ ปี อาชีพเกษตรกรรมเท่ากับ ๑๘.๐ ปี และในเขตชนบทเท่ากับ ๑๘ ปี และ ๒๐.๔ ปี ตามลำดับ

ตารางที่ ๒๐ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามอาชีพก่อนการสมรส

อาชีพก่อนการสมรส	กรุงเทพฯ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
วิชาชีพ ข้าราชการ	๒๔.๕ (๑๓๕)	๒๔.๒ (๘๒)	๒๓.๖ (๑๘)
ค้าขาย	๒๐.๑ (๑๔)	๑๘.๕ (๘)	๑๘.๑ (๗)
เกษตรกรรม	๒๐.๒ (๘)	๑๘.๐ (๘)	๒๐.๔ (๓๐๕)
ช่างฝีมือ, บริการ	๒๑.๕ (๒๗๕)	๒๑.๔ (๑๖๑)	๒๓.๐ (๒๖)
อื่น ๆ	๒๓.๒ (๓๔)	๒๐.๑ (๑๖)	๑๘.๕ (๖)
รวม	๒๒.๔ (๔๖๔)	๒๒.๐ (๒๗๕)	๒๐.๗ (๓๖๒)

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับการทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสของสตรี คือระยะเวลาการทำงานนอกบ้านก่อนการสมรส การศึกษาในครั้งนั้นพบว่า (ตารางที่ ๒๑) ทั้งในเขตเมืองและชนบท ระยะเวลาการทำงานนอกบ้านก่อนสมรสมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันกับอายุแรกสมรส กล่าวคือ อายุแรกสมรสจะสูงขึ้นตามระยะเวลาการทำงาน เช่น สตรีที่ทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสต่ำกว่า ๑ ปี จะมีอายุแรกสมรสต่ำสุดคือมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๑๘.๘ ปีในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี ๒๐.๔ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๑๘.๔ ปี ในเขตชนบท สตรีที่ทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสเป็นระยะเวลา ๑ - ๔ ปี มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๔ ปี ในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี ๒๐.๗ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๑๘.๗ ปีในเขตชนบท สตรีที่ทำงานนอกบ้านก่อนสมรสเป็นระยะเวลา ๕ - ๑๐ ปี มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๓.๗ ปี ๒๓.๑ ปี และ ๒๑.๓ ปี ในเขตดังกล่าวตามลำดับ ส่วนผู้ที่ทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสเป็นระยะเวลาตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไปนั้นพบว่ามีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงสุด คือ ในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี เท่ากับ ๒๕.๑ ปี เมืองอื่น ๆ เท่ากับ ๒๗.๘ ปี และชนบท เท่ากับ ๒๒.๖ ปี การที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องด้วยสตรีที่ทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสเป็นระยะเวลานานกว่ามีโอกาสที่จะได้พบปะบุคคลต่าง ๆ ในสังคมมากขึ้น โอกาสในการเลือกคู่สมรสก็ย่อมมีมากขึ้นด้วยเช่นกัน และสตรีในกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาในระดับสูง และคำนึงถึงปัญหาทางคานเศรษฐกิจของครอบครัวภายหลังการสมรส โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองที่การดำเนินชีวิตต้องดิ้นรนต่อสู้กับภาวะทางเศรษฐกิจมากกว่าในเขตชนบท ดังนั้นจึงยังไม่สมรสจนกว่าจะมีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคงเสียก่อน ซึ่งอาจเป็นเหตุให้มีอายุแรกสมรสสูงกว่า หรืออีกในแง่หนึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่า อาชีพของสตรีบางอาชีพมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการสมรส เช่น คองการ เฉพาะผู้ที่มีสถานภาพโสดเท่านั้น จึงทำให้ต้องเลื่อนเวลาการสมรสออกไป หรือในบางครั้งสตรีเหล่านั้นทำงานมาเป็นเวลานาน ย่อมต้องมีตำแหน่งสูงขึ้น ฉะนั้นการหากคู่สมรสที่เหมาะสมก็อาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มีอายุแรกสมรสสูงขึ้น

เมื่อนำเอาระดับการศึกษามาพิจารณาดูแล้ว (ตารางที่ ๒๒) พบว่าให้ผลตามที่คาดหวังไว้ คือสตรีในแต่ละระดับการศึกษา ผู้ที่ทำงานนอกบ้านก่อนการสมรส

ในระยะเวลาที่นานกว่าจะสมรสช้ากว่าผู้ที่มีระยะเวลาการทำงานน้อยกว่า และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่ได้รับการศึกษาสูง ๆ จะพบว่ามีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงที่สุด แต่ลักษณะดังกล่าวนี้จะปรากฏให้เห็นชัดเจนในเขตเมืองมากกว่าในเขตชนบท ทั้งนี้เพราะว่าในเขตชนบทนั้นส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๒๑ อายุแรกสมรส โดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามระยะเวลาทำงานก่อนการสมรส

ระยะเวลาทำงานก่อนการสมรส	กรุงเทพฯ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
ต่ำกว่า ๑ ปี	๑๘.๘ (๒๐)	๒๐.๘ (๑๒๒)	๑๘.๘ (๒๑)
๑ - ๔	๒๑.๘ (๒๕๕)	๒๐.๗ (๑๕๕)	๑๘.๗ (๑๗๒)
๕ - ๘	๒๓.๗ (๑๑๐)	๒๓.๑ (๖๕)	๒๑.๓ (๘๔)
๑๐ ขึ้นไป	๒๕.๑ (๕๖)	๒๗.๘ (๒๘)	๒๒.๖ (๗๑)
รวม	๒๒.๘ (๔๔๑)	๒๒.๐ (๒๗๐)	๒๐.๗ (๓๕๘)

ตารางที่ ๒๒ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามระยะเวลาการทำงานก่อน
การสมรสและระดับการศึกษา

ระยะเวลาการทำงานก่อนการ สมรสและระดับการศึกษา	กรุงเทพฯ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
	ไม่ได้รับการศึกษา		
ต่ำกว่า ๑ ปี	*ก	-	*ก
๑ - ๔	๑๙.๘ (๓๗)	๒๐.๘ (๗๓)	๑๙.๕ (๔๗)
๕ - ๙	๒๓.๘ (๑๓)	๒๔.๑ (๑๑)	๒๐.๕ (๓๓)
๑๐ ขึ้นไป	๒๓.๘ (๑๓)	*ก	๒๓.๕ (๒๙)
รวม	๒๑.๓ (๖๕)	๒๒.๘ (๒๘)	๒๐.๘ (๑๑๒)
ป. ๑ - ๓			
ต่ำกว่า ๑ ปี	-	*ก	*ก
๑ - ๔	๒๐.๒ (๑๖)	๑๘.๖ (๑๔)	๒๐.๐ (๓๐)
๕ - ๙	๑๘.๖ (๙)	*ก	๒๐.๑ (๑๔)
๑๐ ขึ้นไป	*ก	*ก	๒๒.๖ (๑๓)
รวม	๑๙.๖ (๒๙)	๑๙.๙ (๒๒)	๒๐.๖ (๕๙)
ป. ๔ - ๖			
ต่ำกว่า ๑ ปี	๒๐.๒ (๙)	๒๐.๐ (๑๖)	๑๙.๘ (๑๔)
๑ - ๔	๒๐.๖ (๑๐๐)	๑๙.๘ (๖๕)	๑๙.๔ (๘๗)
๕ - ๙	๒๒.๑ (๓๖)	๒๑.๔ (๒๗)	๒๐.๗ (๔๐)
๑๐ ขึ้นไป	๒๔.๗ (๒๓)	๒๔.๐ (๑๓)	๒๑.๗ (๒๖)
รวม	๒๑.๕ (๑๖๘)	๒๐.๙ (๑๒๑)	๒๐.๑ (๑๖๗)

ตารางที่ ๒๒ (ต่อ)

ระยะเวลาการทำงานก่อนการ สมัครและระดับการศึกษา	กรุงเทพ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
ป. ๗ ขึ้นไป			
ต่ำกว่า ๑ ปี	๒๐.๑ (๖)	* ก	* ก
๑ - ๔	๒๓.๑ (๔๔)	๒๒.๒ (๖๓)	๒๓.๑ (๘)
๕ - ๘	๒๕.๘ (๕๐)	๒๕.๓ (๒๓)	* ก
๑๐ ขึ้นไป	๒๘.๘ (๑๖)	๒๗.๒ (๘)	* ก
รวม	๒๔.๓ (๑๗๑)	๒๓.๗ (๘๘)	๒๕.๐ (๒๐)
ทุกระดับการศึกษา			
ต่ำกว่า ๑ ปี	๑๘.๘ (๑๗)	๒๐.๓ (๒๑)	๑๘.๘ (๒๑)
๑ - ๔	๒๑.๘ (๒๕๒)	๒๐.๗ (๑๕๕)	๑๘.๗ (๑๗๒)
๕ - ๘	๒๓.๗ (๑๐๘)	๒๓.๑ (๖๕)	๒๑.๓ (๘๔)
๑๐ ขึ้นไป	๒๕.๑ (๕๖)	๒๗.๘ (๒๘)	๒๒.๖ (๗๑)
รวม	๒๒.๘ (๔๓๓)	๒๒.๐ (๒๖๘)	๒๐.๗ (๓๕๘)

* ก = ตัวอย่างมีน้อยกว่า ๕ ราย

ข. ปัจจัยทางคานสัณคม

นอกจากปัจจัยทางคานเศรษฐกิจแล้ว สภาพแวดล้อมทางสังคมก็เป็นปัจจัยหนึ่ง
ที่อาจมีผลต่ออายุเมื่อแรกสมรสของคณในสังคมใดโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้สภาพแวดล้อม
ทางสังคมที่แตกต่างกัน เช่น ในสังคมเมืองและสังคมชนบท อายุแรกสมรสของคณในแต่ละ
ละแวกจะเป็นเช่นไร จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ดังนั้นในบทนี้จะได้นำเอาคณนี้ทางสังคม
ที่สำคัญ ๆ มารวมพิจารณาด้วย อาทิเช่น การศึกษา การเลือกคู่ครองในการสมรส
เป็นต้น

๑. การศึกษา การศึกษามักจะมีความสัมพันธ์ไปในทางเดียวกันกับอายุเมื่อ
แรกสมรส จากการศึกษาของ Paul K. Hatt ในประเทศเฟอรโตริโกพบว่า อายุ
เมื่อแรกสมรสของสตรีจะสูงขึ้น เมื่อมีการศึกษาสูงขึ้น คือ สตรีที่ไม่มีการศึกษาเลย
จะมีอายุแรกสมรสเท่ากับ ๑๘.๘๖ ปี และผู้ที่จบชั้นประถมศึกษาที่ ๕ เท่ากับ ๑๘.๓๖ ปี ผู้
ที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เท่ากับ ๑๘.๕๑ ปี ผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเท่ากับ
๒๑.๑๘ ปี และผู้จบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยเท่ากับ ๒๓.๘๓ ปี^๑ Abhayaratne
และ Jayewardene พบว่าในประเทศศรีลังกาทางภาคตะวันออก สตรีที่ไม่สามารถ
อ่านออกเขียนได้มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๑๗.๐๘ ปี สตรีที่อ่านออกเขียนได้
เท่ากับ ๑๗.๘๘ ปี สตรีที่จบการศึกษาระดับประถมเท่ากับ ๑๘.๖๕ ปี สตรีที่จบการศึกษ
ระดับมัธยมเท่ากับ ๒๑.๕๕ ปี และสตรีที่จบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยมีอายุแรกสมรส
โดยเฉลี่ยสูงถึง ๓๒.๕๐ ปี^๒

^๑ Paul K. Hatt, Backgrounds of Human Fertility in Puerto Rico : .Sociological Survery (New Jersey : Princeton University Press, 1952), p. 254.

^๒ D.E.R. Obhayaratne, and C.H.S. Jayewardene, Fertility Trends In Ceylon (Colombo : 1967), p 254.

การศึกษาในครั้งนั้น ก็ให้ผลในทำนองเดียวกันกับประเทศอื่น คือ ผู้ที่ได้รับ การศึกษาสูงกว่าจะสมรสช้ากว่าผู้ที่ได้รับการศึกษาค่ำกว่า (ตารางที่ ๒๓) ทั้งในเขต เมืองและเขตชนบท กล่าวคือ ในกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนชาย ผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๗ ขึ้นไป จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๖.๑ ปี ๒๕.๔ ปี และ ๒๔.๕ ปี ใน เขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี เมืองอื่น ๆ และชนบทตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าผู้เริ่ระดับการศึกษา ป. ๔ - ป. ๖ ประมาณ ๑.๗ ปี ๑.๔ ปี และ ๑.๐ ปี ในแต่ละเขตตามลำดับ สำหรับผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษานั้นจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยในเขต เมืองและ เขตชนบทไม่ แตกต่างกันมากนักคือ ๒๔.๖ ปี ในเขตเมืองและ ๒๔.๓ ปี ในเขตชนบท ทั้งนี้อาจ เนื่องด้วย ผู้ที่ไม่มีการศึกษานั้น มักจะมีอาชีพในเชิงเศรษฐกิจต่ำ จำเป็นต้องใช้เวลา นานกว่าในการเก็บสะสมเงินทอง เพื่อสร้างฐานะของตนเองให้มั่นคง และเหตุผลอีก ประการหนึ่งแม้ว่าจะไม่ได้เรียนหนังสือ แต่คนไทยจะมีประเพณีอย่างหนึ่งคือ ลูกผู้ชาย จะต้องบวชเรียนเสียก่อนจึงจะสมรส ดังนั้นอายุแรกสมรสของหัวหน้าครัวเรือนในกลุ่มนี้ จึงไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงกว่า และมีอายุแรกสมรสสูงกวานั้น อาจเป็นเพราะต้องใช้เวลาไปในการศึกษาเล่าเรียน และ เมื่อจบแล้วก็ต้องทำงานเพื่อ สร้างฐานะของตนเองให้มั่นคงพอที่จะสมรสได้

สำหรับสตรีนั้น ระหว่างผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา และผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๑ - ๓ และ ป. ๔ - ๖ จะมีอายุแรกสมรสแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย โดยเฉลี่ย แล้วประมาณ ๒๐ ปี แต่ในกลุ่มผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๗ ขึ้นไป จะมีอายุแรกสมรส โดยเฉลี่ยค่อนข้างสูง คือ ๒๓.๐ ปี ๒๒.๓ ปี และ ๒๔.๔ ปี ในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี เมืองอื่น ๆ และชนบทตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมัยก่อน สตรีไม่นิยมเรียนหนังสือ ในระดับสูง มีเพียงส่วนน้อยที่เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบท มีน้อยกว่าใน เขตเมืองมาก ดังนั้น ค่าเฉลี่ยของอายุแรกสมรสจึงสูงมากด้วย

ตารางที่ ๒๓ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชาย และสตรีจำแนกตาม
ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	กรุงเทพ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
<u>หัวหน้าครัวเรือนชาย</u>			
ไม่ได้รับการศึกษา	๒๔.๖ (๒๓๓)	๒๔.๖ (๑๗๕)	๒๔.๓ (๒๙๙)
ป. ๑ - ๓	๒๒.๙ (๔๘)	๒๔.๕ (๔๖)	๒๒.๙ (๑๘๐)
ป. ๔ - ๖	๒๔.๔ (๔๑๕)	๒๔.๐ (๓๔๖)	๒๓.๕ (๓๓๑)
ป. ๗ ขึ้นไป	๒๖.๑ (๔๓๐)	๒๕.๔ (๓๑๐)	๒๔.๕ (๙๓)
รวม	๒๕.๐ (๑๑๒๖)	๒๔.๖ (๘๗๓)	๒๓.๗ (๑๓๐๓)
<u>สตรี</u>			
ไม่ได้รับการศึกษา	๒๐.๔ (๓๔๐)	๒๐.๕ (๒๒๐)	๑๙.๙ (๕๐๘)
ป. ๑ - ๓	๒๐.๑ (๘๔)	๒๐.๓ (๘๕)	๒๐.๓ (๒๒๖)
ป. ๔ - ๖	๒๐.๘ (๕๓๙)	๒๐.๕ (๔๗๔)	๑๙.๘ (๓๒๓)
ป. ๗ ขึ้นไป	๒๓.๐ (๒๙๑)	๒๒.๓ (๑๕๙)	๒๔.๔ (๓๑)
รวม	๒๑.๑ (๑๒๙๔)	๒๐.๘ (๙๓๘)	๒๐.๐ (๑๔๘๘)

๒. การเลือกคูครองในการสมรส

การสมรสมีความสำคัญมากในสังคม เพราะเป็นกลไกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมทางเพศของคนในสังคม ดังนั้นในแต่ละสังคมจึงมักมีกฎเกณฑ์หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ในการสมรส เช่น กฎหมาย ประเพณี ตลอดจนบทบาทของบิดามารดาเกี่ยวกับการเลือกคูครองในการสมรสของบุตรด้วย ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้เลือกนำเอาปัจจัยในเรื่องการเลือกคูครองในการสมรสมาร่วมพิจารณาด้วย เพื่อที่จะดูว่า จะยังผลให้อายุแรกสมรสของคนในเขตเมืองและเขตชนบทแตกต่างกันหรือไม่ เพียงไร

การศึกษาในเรื่องนี้ในสังคมต่าง ๆ พบว่า บิดามารดามีส่วนเกี่ยวข้องกับ การเลือกคูครองในการสมรสของบุตร เช่น ในสังคมจีน ตามประเพณีนั้นถือว่าการสมรสเป็นเรื่องของครอบครัว^๑ เช่นเดียวกับที่พบในอินเดีย^๒ และสังคมของชาวสิงหลในประเทศศรีลังกา เพราะบิดามารดาจะได้รับผลประโยชน์จากเงินสินสอด^๓

---

^๑ เขียน ชีร์วิทย์, "การเปลี่ยนแปลงของสถาบันครอบครัวในจีน" วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม ๒๕๑๘) : ๘๓ - ๘๕.

^๒ George Krain, "A. Base Study of Kerala Syrian Chistians," The Indian Family in Transition (Institute of Social Studies, Mouton & co's - Gravenhage, 1961), p. 65.

^๓ Bry Ryan, Institutional Factor in Sinhalese Fertility, The Milbank Memmorial Fund Quarterly, Oct. 1952, Vol. XXX, No. 4, pp. 364 - 365.

แต่จากการศึกษาในสังคมไทย กลับพบว่าส่วนใหญ่ของสตรีไทยทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท เป็นผู้เลือกคู่สมรสด้วยตนเอง

การนำเอาปัจจัยเรื่อง การเลือกคู่ครองในการสมรสมาศึกษาครั้งนี้ ได้แบ่งออกเป็น ๓ แบบใหญ่ ๆ คือ การเลือกคู่ครองในการสมรสด้วยตนเอง พ่อแม่เลือกให้ และคนอื่น ๆ เลือกให้ ซึ่งรวมถึงญาติและเพื่อน ๆ ด้วย ผลที่ได้ (ตารางที่ ๒๔) พบว่า สตรีที่เลือกคู่ครองด้วยตนเองมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๗ ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร ๒๐.๘ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๑๘.๘ ปี ในเขตชนบท สตรีที่พ่อแม่เป็นผู้เลือกคู่ครองให้ มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๐.๑ ปี เท่ากัน ในเขตกรุงเทพมหานคร - ชนบท และเขตชนบท และ ๒๐.๖ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ ส่วนสตรีที่คนอื่น ๆ เป็นผู้เลือกคู่สมรสให้ มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๒ ปี ๒๑.๔ ปี และ ๒๐.๗ ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร - เมืองอื่น ๆ และชนบทตามลำดับ จะเห็นได้ว่าสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร - ชนบท สตรีที่เลือกคู่สมรสด้วยตนเองมีอายุแรกสมรสสูงกว่าที่พ่อแม่เลือกให้ หรือคนอื่น ๆ เลือกให้ แต่ในเขตชนบทสตรีที่เลือกคู่ครองด้วยตนเองกลับมีอายุต่ำกว่า สตรีที่พ่อแม่หรือคนอื่น ๆ เลือกคู่ครองให้ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าสตรีในเขตกรุงเทพมหานคร - ชนบทส่วนใหญ่มิได้มีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับสูงและทำงานนอกบ้านในอาชีพต่าง ๆ มากกว่าซึ่งมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจที่จะเลือกคู่ครองด้วยตนเองมากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจหรืออิทธิพลของพ่อแม่หรือคนอื่น ๆ การที่ไปได้รับการศึกษาสูงและมีโอกาสทำงานนอกบ้าน ทำให้สตรีมีอิสระในการตัดสินใจ ใคร่ครวญในการเลือกคู่ครองจนกว่าจะแน่ใจ จึงอาจเป็นเหตุให้สมรสช้ากว่า สำหรับในเขตชนบทนั้น สตรีส่วนใหญ่จะเลือกคู่ครองด้วยตนเอง แต่สภาพแวดล้อมบางประการจะมีส่วนทำให้สตรีในเขตชนบทสมรสเร็วกว่า

สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประชากรของประเทศไทย : เปรียบเทียบระหว่างชนบทและเมือง เอกสารวิจัยหมายเลข ๑๘ (กรุงเทพฯ : หน่วยผลิตเอกสารมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พฤศจิกายน ๒๕๑๘), หน้า ๒๓,

เช่น สตรีส่วนใหญ่เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับ (ป. ๘) แล้วไม่ได้ศึกษาต่ออาจเป็นควายนอกเขตที่ครอบครัวต้องการแรงงาน หรือควายนอกเขตอื่น ๆ ก็ตาม และอีกประการหนึ่งโดยพื้นฐานของวัฒนธรรมแล้ว ในเขตชนบทก็มีกิจกรรมทางประเพณีที่เปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พบปะเกี่ยวพาราสีกัน เช่น การทำบุญ การลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นต้น ก็อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สตรีในเขตชนบทที่เลือกคู่ครองด้วยตนเองสมรสเร็ว นอกจากนี้ยังพบว่าบรรดาสตรีที่อาศัยในเขตเมืองทั้งในกรุงเทพฯ - ธนบุรี และเมืองอื่น ๆ ที่ตอบว่าพ่อแม่เป็นผู้เลือกคู่ครองก็จะมีอายุแรกสมรสต่ำสุด อาจจะเนื่องจากส่วนหนึ่งของผู้ที่ตกเป็นตัวอย่างเป็นชาวจีน ซึ่งยังถือว่าการเลือกคู่ครองในการสมรสของบุตรนั้น แมวจะเป็นสิทธิของบุตรแต่คงได้รับความเห็นชอบจากบิดามารดา และมักจะนิยมให้บุตรสมรสเมื่ออายุยังน้อย

ตารางที่ ๒๔ อายุแรก สมรส โดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามการเลือกคู่ครองในการสมรส

การเลือกคู่ครองในการสมรส	กรุงเทพฯ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
เลือกด้วยตนเอง	๒๑.๗ (๗๓๖)	๒๐.๘ (๕๓๓)	๑๙.๘ (๙๓๘)
พ่อแม่เลือกให้	๒๐.๑ (๓๘๐)	๒๐.๖ (๓๐๗)	๒๐.๑ (๕๑๓)
คนอื่น ๆ เลือกให้	๒๑.๒ (๑๓๑)	๒๑.๘ (๗๒)	๒๐.๗ (๘๘)
รวม	๒๑.๒ (๑๒๕๗)	๒๐.๘ (๙๖๒)	๒๐.๐ (๑๕๓๙)

ตารางที่ ๒๕ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามการเลือกคู่ครองในการสมรส
และประสบการณ์ในการทำงานนอกบ้านก่อนการสมรส

การเลือกคู่ครองในการสมรส และประสบการณ์ในการทำงาน นอกบ้านก่อนการสมรส	กรุงเทพฯ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
เคยทำ			
เลือกด้วยตนเอง	๒๒.๘ (๓๕๓)	๒๒.๑ (๒๐๖)	๒๐.๘ (๒๖๗)
พ่อแม่เลือกให้	๒๐.๘ (๗๘)	๒๑.๕ (๕๒)	๒๑.๓ (๖๕)
คนอื่น ๆ เลือกให้	๒๑.๒ (๒๘)	๒๑.๘ (๗๒)	๒๑.๗ (๒๗)
รวม	๒๒.๓ (๔๖๑)	๒๒.๐ (๒๗๗)	๒๐.๗ (๓๕๙)
ไม่เคยทำ			
เลือกด้วยตนเอง	๒๐.๖ (๓๗๘)	๒๐.๐ (๓๓๕)	๑๙.๗ (๖๖๖)
พ่อแม่เลือกให้	๒๐.๐ (๓๑๑)	๒๐.๘ (๒๕๘)	๑๙.๘ (๓๘๖)
คนอื่น ๆ เลือกให้	๒๐.๘ (๑๐๑)	๒๑.๘ (๕๓)	๒๐.๒ (๖๑)
รวม	๒๐.๘ (๗๙๐)	๒๐.๓ (๖๔๖)	๑๙.๘ (๑๐๗๓)

ตารางที่ ๒๖ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรีจำแนกตามการเลือกคูครองในการสมรส
และการศึกษา

การเลือกคูครองในการ สมรสและการศึกษา	กรุงเทพ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
ไม่ได้รับการศึกษา			
เลือกด้วยตนเอง	๒๑.๓ (๑๑๘)	๒๐.๑ (๘๗)	๑๙.๙ (๓๒๒)
พ่อแม่เลือกให้	๑๙.๖ (๑๘๓)	๒๐.๖ (๑๐๐)	๑๙.๙ (๑๓๙)
คนอื่น ๆ เลือกให้	๒๐.๘ (๕๘)	๒๑.๓ (๒๗)	๒๐.๗ (๓๖)
รวม	๒๐.๘ (๓๑๙)	๒๐.๕ (๒๑๔)	๑๙.๙ (๕๙๗)
ป. ๑ - ๓			
เลือกด้วยตนเอง	๑๙.๘ (๕๖)	๑๙.๗ (๕๘)	๒๐.๓ (๑๓๗)
พ่อแม่เลือกให้	๒๑.๑ (๒๗)	๒๑.๕ (๒๗)	๒๐.๕ (๗๐)
คนอื่น ๆ เลือกให้	๒๐.๖ (๑๑)	*	๒๐.๐ (๑๓)
รวม	๒๐.๑ (๘๘)	๒๐.๓ (๘๕)	๒๐.๓ (๒๒๐)
ป. ๔ - ๖			
เลือกด้วยตนเอง	๒๑.๐ (๓๓๗)	๒๐.๕ (๒๗๙)	๑๙.๖ (๔๗๐)
พ่อแม่เลือกให้	๒๐.๑ (๑๕๑)	๒๐.๓ (๑๕๓)	๒๐.๑ (๒๐๘)
คนอื่น ๆ เลือกให้	๒๑.๗ (๔๑)	๒๑.๘ (๓๘)	๒๐.๘ (๔๐)
รวม	๒๐.๘ (๕๒๙)	๒๐.๕ (๔๖๖)	๑๙.๘ (๗๑๘)

ตารางที่ ๒๖ (ต่อ)

การ เลือกผู้ครองในการ สมรส และการศึกษา	กรุงเทพฯ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
ป. ๗ ขึ้นไป			
เลือกด้วยตนเอง	๒๓.๕ (๒๑๙)	๒๒.๖ (๑๒๓)	๒๔.๐ (๒๖)
พ่อแม่เลือกให้	๒๑.๐ (๕๓)	๒๑.๔ (๒๔)	* ก
คนอื่น ๆ เลือกให้	๒๐.๘ (๑๓)	๒๒.๙ (๖)	* ก
รวม	๒๒.๙ (๒๘๕)	๒๒.๔ (๑๕๓)	๒๔.๓ (๓๐)
ทุกระดับการศึกษา			
เลือกด้วยตนเอง	๒๑.๗ (๗๒๐)	๒๐.๘ (๕๔๓)	๑๙.๙ (๘๕๕)
พ่อแม่เลือกให้	๒๐.๑ (๓๗๔)	๒๐.๖ (๓๐๘)	๒๐.๑ (๔๑๖)
คนอื่น ๆ เลือกให้	๒๐.๘ (๑๒๓)	๒๑.๕ (๗๑)	๒๐.๖ (๘๐)
รวม	๒๑.๑ (๑๒๑๗)	๒๐.๖ (๙๑๘)	๒๐.๐ (๑๔๑)

* ก = ตัวอย่างมีน้อยกว่า ๕ ราย

เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการ เลือกผู้ครองในการสมรสและอายุแรกสมรส
ของสตรีให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้นำเอาประสบการณ์ในการทำงานนอกบ้านก่อนการสมรส
มารวมพิจารณาด้วย (ตารางที่ ๒๕) ปรากฏว่าเหตุผลสอดคล้องกับการวิเคราะห์ข้างต้น
กล่าวคือ สตรีที่เคยทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสไม่ว่าจะมีการ เลือกผู้ครองแบบใดก็ตาม
จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีที่ไม่เคยทำงานนอกบ้าน ยกเว้นกลุ่มสตรีที่คนอื่น ๆ
เป็นผู้เลือกผู้ครองให้ในเขตเมืองอื่น ๆ ทั้งที่เคยทำและไม่เคยทำงานนอกบ้านมีอายุแรก

แรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากัน และเมื่อนำการศึกษาเข้ามาร่วมพิจารณาค่าย (ตารางที่ ๒๖) จะพบว่าสตรีในเมืองทั้งในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรีและเมืองอื่น ๆ ไม่ว่าจะเลือกคู่ครองด้วยตนเองหรือพ่อแม่เลือกให้ หรือคนอื่น ๆ เลือกให้ อายุแรกสมรสจะเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น แต่ในเขตชนบทไม่มีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือ ในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี สตรีในกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษาที่เลือกคู่สมรสด้วยตนเอง มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๓ ปี ในขณะที่กลุ่มที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๗ ขึ้นไปมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๓.๕ ปี และผู้ที่พ่อแม่เลือกคู่สมรสให้ในกลุ่มแรก มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๑๘.๖ ปี ในขณะที่สตรีในกลุ่มหลังที่พ่อแม่เป็นผู้เลือกคู่สมรสให้ มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑ ปี หรือสตรีที่คนอื่น ๆ เป็นผู้เลือกคู่ครองให้ก็เช่นเดียวกัน พบว่าในกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษา มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๐.๔ ปี แต่ในกลุ่มที่ได้รับการศึกษาตั้งแต่ ป. ๗ ขึ้นไป เท่ากับ ๒๐.๔ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ ในกลุ่มสตรีที่ไม่ได้รับการศึกษาที่เลือกคู่ครองด้วยตนเอง พ่อแม่เป็นคนเลือกให้ และคนอื่น ๆ เลือกให้ มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๐.๑ ปี ๒๐.๖ ปี และ ๒๑.๓ ปี ตามลำดับ ในขณะที่ผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๗ ขึ้นไป มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๒.๖ ปี ๒๑.๔ ปี และ ๒๒.๘ ปี ตามการเลือกคู่ครองในการสมรสดังกล่าวตามลำดับ ส่วนในเขตชนบทซึ่งสตรีส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๔ - ๖ พบว่าผู้เลือกคู่สมรสด้วยตนเอง มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๑๘.๖ ปี ผู้ที่พ่อแม่เลือกให้เท่ากับ ๒๐.๑ ปี และผู้ที่คนอื่น ๆ เป็นผู้เลือกคู่ครองให้เท่ากับ ๒๐.๔ ปี ซึ่งแทบจะไม่มี ความแตกต่างกันเลยกับสตรี กลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษาที่มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๑๘.๘ ปี สำหรับผู้ที่เลือกคู่ครองด้วยตนเองหรือผู้ที่พ่อแม่เลือกให้ และเท่ากับ ๒๐.๗ ปี สำหรับผู้ที่คนอื่น ๆ เป็นผู้เลือกคู่ครองให้

ถ้าพิจารณาเปรียบเทียบอายุแรกสมรสตามการเลือกคู่ครองระหว่างเขตเมืองและเขตชนบทตามกลุ่มการศึกษาแล้วจะพบว่า ไม่ว่าจะเป็นการเลือกคู่ครองแบบใดก็ตาม สตรีที่อยู่ในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี จะมีอายุแรกสมรสสูงกว่าในเขตเมืองอื่น ๆ และต่ำสุดในเขตชนบท กล่าวคือในกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษาสตรีที่เลือกคู่ครองด้วยตนเองมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๓ ปี ในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี ๒๐.๑ ปี ในเขตเมือง

อื่น ๆ และ ๑๘.๘ ปี ในเขตชนบท สตรีที่พ่อแม่เป็นผู้เลือกคู่ครองให้เมื่ออายุแร กสมรส โดยเฉลี่ยเท่ากับ ๑๘.๖ ปี ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี ๒๐.๖ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๑๘.๘ ปี ในเขตชนบท สตรีที่มีคนอื่น ๆ เลือกคู่ครองให้เมื่ออายุแร กสมรส โดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๐.๔ ปี ๒๑.๓ ปี และ ๒๐.๗ ปี ในแต่ละเขตคังกล่าวตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ สตรีที่เลือกคู่ครองด้วยตนเองมีอายุแร กสมรส โดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๐ ปี ๒๐.๕ ปี และ ๑๘.๖ ปี ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี เมืองอื่น ๆ และชนบทตามลำดับ สตรีที่พ่อแม่เลือกคู่ครองให้เท่ากับ ๒๐.๑ ปี ๒๐.๓ ปี และ ๒๐.๑ ปี ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี เมืองอื่น ๆ และชนบทตามลำดับ และสตรีที่คนอื่น ๆ เลือกคู่ครองให้เมื่ออายุแร กสมรส โดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๗ ปี ๒๑.๔ ปี และ ๒๐.๔ ปี ในแต่ละเขตตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบกับสตรีในกลุ่มที่ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ ๗ ขึ้นไป พบว่าผู้ที่เลือกคู่ครองด้วยตนเองจะมีอายุแร กสมรส โดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๓.๕ ปี ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี ๒๒.๖ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ และ ๒๔.๐ ปี ในเขตชนบท ผู้ที่พ่อแม่เลือกคู่ครองให้เมื่ออายุแร กสมรส โดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๐ ปี และ ๒๑.๔ ปี ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี และเมืองอื่น ๆ ตามลำดับ ส่วนผู้ที่คนอื่น ๆ เลือกคู่ครองใ้มีอายุแร กสมรส โดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๐.๔ ปี และ ๒๒.๘ ปี ในเขตกรุงเทพ - ธนบุรี และเมืองอื่น ๆ ตามลำดับ จะสังเกตได้ว่าในกลุ่มผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ ๗ ขึ้นไปนี้ สตรีที่ตกเป็นท้าวในเขตชนบทมีจำนวนน้อย ซึ่งอาจมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยของอายุแร กสมรสที่ได้มาสูงกว่าปกติ

ค. ปัจจัยทางคานประชากร

๑. เชื้อชาติ: ปกติแล้วคนเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์หนึ่ง มักจะมีชนบระเพณีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ซึ่งรวมถึงศาสนาและภาษาคด้วย ความแตกต่างกันระหว่างชาติพันธุ์นี้มีความสำคัญต่อการศึกษาคทางด้านสังคมวิทยามาก เพราะเป็นคัวแปรที่ก่อให้เกิดกระบวนการทางสังคมที่สำคัญคือ การปรับตัวของคู้มาใหม่ให้เข้ากับวัฒนธรรมและคานิยมต่าง ๆ (Acculturation) ของชนเขาของประเทศ ตลอดจนการผสม

กลมกลืน (Assimilation) ระหว่างชนกลุ่มน้อยกับเจ้าของประเทศ^๑ นอกจากนี้
 นี้แล้วในทางประชากรศาสตร์ยังพบว่า ความแตกต่างในค่านิยมธรรมเนียม และสถานะทาง
 เศรษฐกิจของคนเชื้อชาติต่าง ๆ ทำให้เกิดความแตกต่างในเรื่องอัตราเกิดอัตราตาย
 การย้ายถิ่น รวมทั้งทัศนคติทางสังคมอื่น ๆ ด้วย^๒

สำหรับประเทศไทย ชนกลุ่มน้อยที่สำคัญได้แก่ ชาวจีน จากสถิติตัวเลข
 ปี ๒๔๘๐ ประชากรสัญชาติจีนมี ๒.๗ เปอร์เซ็นต์ เหลือ ๐.๘ เปอร์เซ็นต์ในปี พ.ศ.
 ๒๕๑๓^๓ แสดงให้เห็นว่า คนจีนมีเชื้อชาติจีนส่วนใหญ่ได้กลายเป็นคนไทยอย่างสมบูรณ์
 และไม่ได้ถือว่าตนเองเป็นจีนอีกต่อไป ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจว่าระหว่างคนจีนและคนไทย
 ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศนั้นจะมีพฤติกรรมทางค่านิยมคติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอายุเมื่อแรก
 สมรส แตกต่างกันหรือไม่ เพียงไร

แต่อย่างไรก็ตามในสังคมไทย การจำแนกประชากรตามเชื้อชาติและชาติพันธุ์
 นั้นเป็นการยากมาก ทั้งนี้เพราะมีการผสมกลมกลืนกันระหว่างเชื้อชาติ เช่น การแต่งงาน
 ระหว่างต่างเชื้อชาติ ดังนั้นในการนำเอาปัจจัยในเรื่องเชื้อชาติมาศึกษาในครั้งนี้จึงเป็น
 เพียงการแบ่งแยกบุคคลที่ยกเป็นตัวอย่าง โดยใช้วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่ครอบครอง
 ในครัวเรือน ตลอดจนภาษาพูดที่ใช้ซึ่งจะเป็นสิ่งแสดงถึงความเป็นคนไทย โดยแบ่งออก

^๑ David L. Sills (editor), International Encyclopedia of the Social Sciences Vol. 1 (New York : The Macmillan Company & The Free Press, 1968), p. 21, 438.

^๒ ดร. นิพนธ์ เทพวัลย์ ประชากรศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ มหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๑๕), หน้า ๘๐

^๓ กระทรวงมหาดไทย, รายงานสำมะโนประชากร พ.ศ. ๒๔๘๐, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. ๒๕๑๓.

เป็น ๓ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ คนจีน คนจีน - ไทย และคนไทย ส่วนผู้มีสัญชาตินอกเหนือไปจากนี้รวมไว้ในกลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้การนำปัจจัยนี้มาศึกษายังมีข้อจำกัด อยู่ประการหนึ่งคือศึกษาได้เฉพาะในเขตเมือง เนื่องจากในเขตชนบทมีอัตราความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติน้อยมาก

ผลการศึกษาที่ได้ครั้งนี้ (ตารางที่ ๒๗) พบว่าในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี หัวหน้าครัวเรือนชายที่เป็นคนไทย คนจีน หรือ จีน - ไทย มีอายุแรกสมรสไม่แตกต่างกันมากนัก คือมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยประมาณ ๒๕ ปี ส่วนผู้มีเชื้อชาติอื่น ๆ มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๒.๘ ปี แต่ในเมืองอื่น ๆ นั้นพบว่าหัวหน้าครัวเรือนชายที่เป็นคนจีนมีอายุแรกสมรสสูงสุดคือ ๒๕.๘ ปี รองลงมาได้แก่ คนไทย เท่ากับ ๒๔.๕ ปี คนไทย - จีน ๒๔.๐ ปี ต่ำสุดได้แก่ผู้มีเชื้อชาติอื่น ๆ คือเท่ากับ ๒๓.๔ ปี จะเห็นได้ว่าในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรีนั้นเชื้อชาติไม่ยังผลให้มีความแตกต่างกันในเรื่องอายุแรกสมรสอย่างเด่นชัด ความแตกต่างในเรื่องอายุแรกสมรสของหัวหน้าครัวเรือนชายในเขตนี้จึงน่าจะเนื่องด้วยสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมากกว่า และการที่อายุแรกสมรสของหัวหน้าครัวเรือนชายที่เป็นคนจีน ในเขตเมืองอื่น ๆ สูงกว่าผู้มีเชื้อชาติเป็นไทย หรือ คนไทย - จีนนั้น อาจจะเป็นเพราะว่าส่วนหนึ่งเป็นผู้อพยพมาจากประเทศจีน และมีฐานะยากจน จำเป็นต้องใช้เวลาไปในการทำมาหาเลี้ยงชีพ เพื่อสร้างฐานะของตนเอง ตลอดจนต้องใช้เวลาในการปรับตัวเองให้เข้ากับสังคม จึงอาจเป็นสาเหตุให้ต้องสมรสล่าช้าออกไป

สำหรับสตรีนั้นพบว่าทั้งในกรุงเทพฯ - ธนบุรีและเมืองอื่น ๆ ผู้ที่เป็นคนไทยจะมีอายุแรกสมรสสูงสุดคือ ๒๑.๖ ปี และ ๒๐.๙ ปี ตามลำดับ ต่ำสุดคือผู้มีเชื้อชาติอื่น ๆ คือ ๑๙.๙ ปี และ ๒๐.๐ ปี ตามลำดับ ส่วนผู้ที่เป็นคนจีนและคนจีน - ไทย ในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรี มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยแตกต่างกันไม่มากนักคือ ๒๐.๓ ปี สำหรับคนจีนและ ๒๐.๘ ปี สำหรับคนจีน - ไทย ในเมืองอื่น ๆ นั้นทั้ง คนจีน และ จีน - ไทย ไม่แตกต่างกันเลย ถ้ามียุอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๐.๘ ปี เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างอายุแรกสมรสของคนไทยกับคนจีนแล้วพบว่าในเขตกรุงเทพฯ - ธนบุรีคนจีนสมรสเร็วกว่าคนไทยประมาณ ๑.๓ ปี ทั้งนี้อาจจะเนื่องด้วยอิทธิพลของบิดามารดา

ที่เป็นคนจีนและยังคงมีทัศนคติเกี่ยวกับการสมรสของบุตร ว่าพ่อแม่จะต้องเป็นคนจัดการให้ และยังคงนิยมให้บุตรสมรสตั้งแต่อายุยังน้อยด้วย

เมื่อนำระดับการศึกษาเข้ามาร่วมพิจารณาด้วย (ตารางที่ ๒๔) ปรากฏว่า ในผลตามที่ได้คาดหวังไว้ กล่าวคือ อายุแรกสมรสของหัวหน้าครัวเรือนชายทั้งในเขตกรุงเทพฯ ชนบุรี และเมืองอื่น ๆ เพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และยังพบว่าในแต่ละระดับการศึกษา อายุแรกสมรสของหัวหน้าครัวเรือนชายที่เป็นคนจีนมีอายุแรกสมรส โดยเฉลี่ย สูงกว่าคนจีน - ไทย หรือ คนไทย ทั้งนี้คือ ในกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษา ผู้ที่เป็นคนจีน มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๔.๓ ปี ในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี ๒๖.๑ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ ผู้ที่เป็นคนจีน - ไทยเท่ากับ ๒๕.๗ ปี ในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี ๒๔.๒ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ และผู้ที่เป็นคนไทยเท่ากับ ๒๓.๖ ปี ในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี และ ๒๓.๒ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ได้รับการศึกษาระดับ ป. ๔ - ๖ แล้วผู้ที่เป็นจีนมีอายุแรกสมรสเพิ่มขึ้นเป็น ๒๖.๔ ปี ในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี และ ๒๔.๐ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ คนไทยเพิ่มเป็น ๒๔.๒ ปี และ ๒๔.๐ ปี ในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี และเมืองอื่น ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่ได้รับการศึกษาตั้งแต่ ป. ๗ ขึ้นไปนั้น ผู้ที่เป็นคนจีนในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น ๒๕.๐ ปี และผู้ที่เป็นคนไทยเพิ่มเป็น ๒๖.๔ ปี ในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี และ ๒๕.๓ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ การที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่าคนจีนหรือคนจีน - ไทย เป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีพอที่จะศึกษาเล่าเรียนในระดับสูงได้ ประกอบกับเป็นผู้ที่เห็นคุณค่าของการศึกษาจึงนิยมให้บุตรได้รับการศึกษามาก ๆ โดยเฉพาะบุตรชาย จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้องเลื่อนเวลาการสมรสออกไป

สำหรับสตรี (ตารางที่ ๒๕) กลับพบว่าในกลุ่มผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับต่ำ สตรีที่เป็นคนจีนมีอายุแรกสมรส โดยเฉลี่ยสูงกว่าคนไทย แต่ในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น สตรีที่เป็นคนไทยจะมีอายุแรกสมรส โดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีจีน ทั้งนี้คือในกลุ่มที่ได้รับการศึกษา ป. ๑ - ๓ สตรีที่เป็นคนจีนในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรีมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๐.๕ ปี คนจีน - ไทยเท่ากับ ๒๐.๑ ปี ส่วนคนไทยเท่ากับ ๑๙.๔ ปี ในกลุ่มที่ได้ รับการศึกษา ป. ๔ - ๖ สตรีที่เป็นคนจีน มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๔ ปี

ในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี และ ๒๒.๘ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ ส่วนสตรีที่เป็นคนจีน - ไทย และไทย อายุแรกสมรสไม่แตกต่างกันมากนัก คือสตรีที่เป็นคนจีน - ไทย มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๐.๔ ปี ในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี และ ๒๐.๖ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ สตรีที่เป็นคนไทยมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๐.๘ ปี และ ๒๐.๔ ปี ในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี และเมืองอื่น ๆ ตามลำดับ ในระดับการศึกษาที่สูงกว่าคือ ตั้งแต่ ป. ๗ ขึ้นไป พบว่าสตรีจีนในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี มีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๖ ปี ขณะที่สตรีไทยมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๓.๔ ปี ในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี และ ๒๒.๖ ปี ในเขตเมืองอื่น ๆ และเป็นที่น่าสนใจมากประการหนึ่ง คือในกลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษา สตรีไทยมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีจีน ทั้งในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี และเขตเมืองอื่น ๆ ทั้งนี้คือ สตรีไทยมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑.๗ ปี และ ๒๐.๘ ปี ในเขตกรุงเทพฯ - ชนบุรี และเมืองอื่น ๆ ตามลำดับ สตรีจีนเท่ากับ ๑๙.๘ ปี และ ๒๐.๐ ปี ตามลำดับ ส่วนสตรีจีน - ไทยเท่ากับ ๒๐.๙ และ ๒๐.๘ ปี ตามลำดับ การที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องจากสตรีในกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งเป็นผู้อพยพมาจากประเทศจีน เพื่อติดตามสามีมาอยู่ประเทศไทย จึงมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยต่ำกว่าสตรีไทย ส่วนในกลุ่มที่มีการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป คนไทยนิยมให้บุตรสาวไปศึกษาเล่าเรียนสูง ซึ่งตรงกันข้ามกับทัศนะของชาวจีนที่คิดว่าสตรีไม่จำเป็นต้องเรียนสูงนักจึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ค่าเฉลี่ยของอายุแรกสมรสของสตรีจีนต่ำกว่าของสตรีไทย

ตารางที่ ๒๓ อายุแรก สมรส โดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชายและสตรีจำแนก
ตามเชื้อชาติ

เชื้อชาติ	กรุงเทพ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
<u>หัวหน้าครัวเรือนชาย</u>			
คนจีน	๒๕.๑ (๒๑๙)	๒๕.๘ (๘๕)	—
คนจีน - ไทย	๒๕.๐ (๑๒๔)	๒๔.๐ (๗๐)	—
คนไทย	๒๕.๒ (๗๑๗)	๒๔.๕ (๖๙๐)	—
อื่น ๆ	๒๒.๘ (๑๙)	๒๓.๔ (๙)	—
รวม	๒๕.๑ (๑๐๗๙)	๒๔.๖ (๘๕๔)	—
<u>สตรี</u>			
คนจีน	๒๐.๓ (๒๑๔)	๒๐.๘ (๘๕)	—
คนจีน - ไทย	๒๐.๘ (๑๒๕)	๒๐.๘ (๖๗)	—
คนไทย	๒๑.๖ (๗๐๖)	๒๐.๙ (๖๘๓)	—
อื่น ๆ	๑๙.๙ (๒๐)	๒๐.๐ (๘)	—
รวม	๒๑.๒ (๑๐๖๕)	๒๐.๙ (๘๓๓)	—

ตารางที่ ๒๘ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของหัวหน้าครัวเรือนชายจำแนกตามเชื้อชาติ
และการศึกษา

เชื้อชาติและการศึกษา	กรุงเทพ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
ไม่ได้รับการศึกษา			
คนจีน	๒๔.๓ (๑๓๒)	๒๖.๑ (๖๑)	—
คนจีน - ไทย	๒๕.๗ (๓๒)	๒๔.๒ (๒๒)	—
คนไทย	๒๓.๖ (๔๔)	๒๓.๒ (๘๑)	—
อื่น ๆ	* ก	๒๓.๘ (๕)	—
รวม	๒๔.๔ (๒๑๕)	๒๔.๔ (๑๖๔)	—
ป. ๑ - ๓			
คนจีน	๒๔.๑ (๑๐)	* ก	—
คนจีน - ไทย	๒๑.๘ (๕)	๒๓.๐ (๕)	—
คนไทย	๒๒.๗ (๒๘)	๒๕.๐ (๓๗)	—
อื่น ๆ	* ก	—	—
รวม	๒๒.๘ (๔๔)	๒๔.๘ (๔๔)	—
ป. ๔ - ๖			
คนจีน	๒๖.๔ (๒๔)	๒๔.๐ (๕)	—
คนจีน - ไทย	๒๔.๘ (๕๕)	๒๓.๒ (๓๓)	—
คนไทย	๒๔.๒ (๒๘๓)	๒๔.๐ (๒๘๓)	—
อื่น ๆ	๒๒.๖ (๕)	* ก	—
รวม	๒๔.๔ (๓๗๒)	๒๓.๘ (๓๒๒)	—

ตารางที่ ๒๘ (ต่อ)

เชื้อชาติและการศึกษา	กรุงเทพฯ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
ป. ๓ ขึ้นไป			
คนจีน	๒๘.๐ (๑๒)	* ก	—
คนจีน - ไทย	๒๔.๘ (๒๐)	๒๘.๗ (๗)	—
คนไทย	๒๖.๘ (๓๘๒)	๒๕.๓ (๒๘๐)	—
อื่น ๆ	๒๘.๘ (๕)	* ก	—
รวม	๒๖.๘ (๓๗๘)	๒๕.๘ (๒๘๑)	—
ทุกระดับการศึกษา			
คนจีน	๒๔.๘ (๑๘๓)	๒๖.๐ (๗๐)	—
คนจีน - ไทย	๒๔.๘ (๑๑๒)	๒๔.๑ (๖๗)	—
คนไทย	๒๕.๒ (๗๐๒)	๒๔.๕ (๖๘๑)	—
อื่น ๆ	๒๓.๘ (๑๓)	๒๒.๗ (๘)	—
รวม	๒๕.๐ (๑๐๑๐)	๒๔.๕ (๘๒๖)	—

* ก = ตัวอย่างมีน้อยกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๒๕ อายุแรก กสมรส โดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตาม เชื้อชาติ,
และการศึกษา

เชื้อชาติและการศึกษา	กรุงเทพฯ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
ไม่ได้รับการศึกษา			
คนจีน	๑๘.๘ (๑๔๕)	๒๐.๐ (๔๕)	—
คนจีน - ไทย	๒๐.๘ (๔๔)	๒๐.๘ (๒๐)	—
คนไทย	๒๑.๗ (๘๓)	๒๐.๘ (๑๑๖)	—
อื่น ๆ	*ก	*ก	—
รวม	๒๐.๖ (๒๘๓)	๒๐.๕ (๑๘๔)	—
ป. ๑ - ๓			
คนจีน	๒๐.๘ (๑๘)	*ก	—
คนจีน - ไทย	๒๐.๑ (๘)	*ก	—
คนไทย	๑๘.๘ (๔๔)	๒๐.๒ (๖๘)	—
อื่น ๆ	*ก	—	—
รวม	๒๐.๐ (๗๒)	๒๐.๓ (๗๔)	—
ป. ๔ - ๖			
คนจีน	๒๑.๘ (๒๗)	๒๒.๘ (๒๓)	—
คนจีน - ไทย	๒๐.๔ (๕๑)	๒๐.๖ (๓๘)	—
คนไทย	๒๐.๘ (๓๕๕)	๒๐.๔ (๓๖๒)	—
อื่น ๆ	๑๘.๐ (๘)	*ก	—
รวม	๒๐.๘ (๔๔๑)	๒๐.๖ (๕๒๖)	—

ตารางที่ ๒๔ (ต่อ)

เชื้อชาติและการศึกษา	กรุงเทพฯ-ธนบุรี	เมืองอื่น ๆ	ชนบท
ป. ๗ ชั้นไป			
คนจีน	๒๑.๖ (๑๓)	* ก	—
คนจีน - ไทย	๒๑.๖ (๒๐)	๒๑.๘ (๕)	—
คนไทย	๒๓.๘ (๒๐๕)	๒๒.๖ (๑๓๖)	—
อื่น ๆ	๒๓.๐ (๕)	* ก	—
รวม	๒๓.๑ (๒๘๓)	๒๒.๕ (๑๘๓)	—
รวมทุกระดับการศึกษา			
คนจีน	๒๐.๓ (๒๐๓)	๒๐.๘ (๘๒)	—
คนจีน - ไทย	๒๐.๗ (๑๒๓)	๒๐.๘ (๖๗)	—
คนไทย	๒๑.๖ (๖๘๗)	๒๐.๘ (๖๘๒)	—
อื่น ๆ	๒๐.๑ (๑๖)	๒๐.๒ (๗)	—
รวม	๒๑.๒ (๑๐๓๘)	๒๐.๘ (๘๓๘)	—

* ก = ตัวอย่างมีน้อยกว่า ๕ ราย